

عہد عتیق

جلد اول

کتابهای شریعت یا انوار

بر اساس کتاب مقدس اورشلیم

ترجمہ پیروز سیار

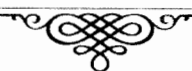

عرشی

۸۵۰۰۰ تومان

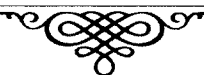
عَهْدِ عَسْتِ بِق

۵۱۵۱۷

عنوان قراردادی:	کتاب مقدس. عهد عتیق. اسفار پنجگانه. فارسی
عنوان و نام پدیدآور:	عهد عتیق: بر اساس کتاب مقدس اورشلیم/ترجمه پیروز سیار
مشخصات نشر:	تهران: هرمس، ۱۳۹۳-
مشخصات ظاهری:	۸۰۸ ص.: مصور
شابک:	۴-۹۰۴-۳۶۳-۹۶۴-۹۷۸: ج. ۱
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	عنوان اصلی: Le Pentateuque.
مندرجات	ج. ۱. کتابهای شریعت، یا، تورات..
موضوع:	کتاب مقدس. عهد عتیق. اسفار پنجگانه
موضوع:	کتاب مقدس. عهد عتیق. اسفار پنجگانه -- تفسیر
شناسه افزوده:	سیار، پیروز، ۱۳۳۹ -، مترجم.
رده بندی کنگره:	BS ۱۲۲۵/ع ۹ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی:	۲۲۲/۱۰۷
شماره کتابشناسی ملی:	۳۵۲۴۶۳۲

عہدِ عتیق

جلد اول

کتابهای شریعت یا فرائد

بر اساس کتاب مقدس اورشلیم

ترجمہ پیروز سیار

مترجمان کتابهای شریعت از عبری به فرانسه عبارتند از:

پیدایش: ر. دو وو (R. de Vaux)

خروج: ب. کوروایه (B. Couroyer)

لاویان، اعداد، تثنیه: ه. کازل (H. Cazelles)

تصاویر کتاب اثر هنرمند فرانسوی گوستاو دوره (Gustave Doré) است.

انتشارات هرمس

تهران، خیابان ولی عصر، بالاتر از میدان ونک، شماره ۲۴۹۳
تلفن: ۸۸۷۹۵۶۷۴

L'Ancien Testament: Le Pentateuque
À partir de la Bible de Jérusalem
Traduction persane par Pirouz Sayar

عهد عتیق: کتابهای شریعت یا تورات
بر اساس کتاب مقدس اورشلیم
ترجمه پیروز سیار

• چاپ اول ۱۳۹۳ تهران • حروفچینی، نمونه خوانی و صفحه آرایی پیروز سیار
• طراحی جلد و خوشنویسی مسعود نجابنی • اسکن تصاویر و لیتوگرافی نقش
• چاپ چاپخانه انتشارات سروش • صحافی علی • تعداد ۲۰۰۰ نسخه

ISBN 978-964-363-904-4

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۳۶۳-۹۰۴-۴

Printed in Iran

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

فهرست کوتاه مطالب

۱۷.....	دیباچه مترجم.....
۵۱.....	فهرست کتاب مقدس عبرانی.....
۵۳.....	فهرست کتاب مقدس یونانی.....
۵۵.....	کتاب مقدس اورشلیم.....
۶۳.....	علامتهای اختصاری و سایر نشانه‌ها.....
۶۷.....	درآمدی بر کتاب مقدس.....
۷۳.....	درآمدی بر عهد عتیق.....
۱۰۱.....	مقدمهٔ تورات.....
۱۲۵.....	پیدایش.....
۲۹۳.....	خروج.....
۴۱۷.....	لاویان.....
۴۹۷.....	اعداد.....
۶۰۷.....	تثنیه.....
۷۰۷.....	فهرست پانوشتهای کلیدی.....
۷۱۳.....	فهرست اعلام تورات.....
۷۳۷.....	اسامی خاص تورات (فارسی-عربی-انگلیسی-فرانسه).....
۷۶۹.....	اسامی خاص تورات (فرانسه-انگلیسی-عربی-فارسی).....
۸۰۱.....	نقشه‌ها.....

فهرست تفصیلی مطالب

۵۱	۱. شریعت (تورات).....	۱۷	دیباچه مترجم.....
۵۱	۲. پیامبران.....	۱۸	عهد در کتاب مقدس.....
۵۱	۳. مکتوبات (یا نوشته‌های مقدس).....	۲۰	تاریخ به روایت کتاب مقدس.....
۵۳	فهرست کتاب مقدس یونانی.....	۲۲	داده‌های تاریخی.....
۵۳	۱. تشریع و تاریخ.....	۲۴	نگارش کتاب مقدس.....
۵۳	۲. شاعران و پیامبران.....	۲۵	مؤلفان و مستنسخان کتاب مقدس.....
۵۵	کتاب مقدس اورشلیم.....	۲۶	نوشت افزارهای مختلف.....
۵۵	در باره ترجمه.....	۲۷	زبانهای کتاب مقدس.....
۶۰	پانوشتهای کتاب.....	۲۹	تفکیک دو «عهد».....
۶۱	ارجاعات حاشیه‌ای.....	۳۰	کتاب مقدس عبرانی.....
۶۳	علامتهای اختصاری و سایر نشانه‌ها.....	۳۱	عهد جدید.....
۶۳	کتاب مقدس.....	۳۲	قانون کتاب مقدس.....
۶۵	سایر علامتهای اختصاری.....	۳۴	فصل و آیه.....
۶۷	درآمدی بر کتاب مقدس.....	۳۵	ترجمه‌های قدیم و جدید کتاب مقدس.....
۶۷	منشأ کتاب مقدس از کجا است؟.....	۳۷	ترجمه‌های آرامی موسوم به ترگوم.....
۶۹	خواندن کتاب مقدس.....	۳۷	برگردان یونانی معروف به ترجمه هفتادی.....
۷۰	کتاب مقدس، کلام خدا.....	۳۹	ترجمه لاتینی و ولگات اثر قدیس هیرونیموس.....
۷۳	درآمدی بر عهد عتیق.....	۴۱	نخستین کتاب چاپ شده.....
۷۴	سرزمین کتاب مقدس.....	۴۱	لوتر و نهضت ترجمه.....
۷۴	۱. «هلال خصیب».....	۴۲	ترجمه‌های کاتولیک نوین.....
۷۵	۲. ساختار فلسطین.....	۴۳	کتاب مقدس اورشلیم.....
۷۶	۳. اوضاع معیشت در فلسطین.....	۴۴	ترجمه‌های جامع بین کلیسایی.....
۷۷	اسرائیل در میانه ملتها.....	۴۵	برگردان نوینی از ترجمه هفتادی.....
۷۷	۱. مراحل بزرگ تاریخ اسرائیل.....	۴۶	ترجمه‌های فارسی کتاب مقدس.....
۸۲	۲. ملت‌های پیرامون اسرائیل.....	۴۹	در باره این ترجمه جدید فارسی.....
۸۵	قانون عهد عتیق.....	۵۱	فهرست کتاب مقدس عبرانی.....

فهرست تفصیلی مطالب

نوح و پسرانش ۱۵۶ سیاهة ملتها ۱۵۹ برج بابل ۱۶۱ بطریارکهای پس از طوفان نوح ۱۶۳ اعقاب تازح ۱۶۴	متن عهد عتیق و انتقال آن ۸۵ ۱. زبان عهد عتیق ۸۵ ۲. انتقال متن ۸۷ معنی عهد عتیق ۹۰ ۱. برای یهودیت ۹۱ ۲. برای مسیحیت ۹۳
--	---

۲. تاریخ بطریارکها

۱. سیرة ابراهیم ۱۶۵ دعوت ابراهیم ۱۶۵ ابراهیم در مصر ۱۶۶ جدایی ابراهیم از لوط ۱۶۷ لشکرکشی چهار پادشاه بزرگ ۱۷۰ ملک یسیدق ۱۷۱ وعده‌ها و عهد الهی ۱۷۲ ولادت اسماعیل ۱۷۴ عهد و ختنه ۱۷۶ ظهور در تئری ۱۷۹ شفاعت ابراهیم ۱۸۰ ویرانی سدوم ۱۸۳ اصل و نسب موآبیان و عَمُونیان ۱۸۷ ابراهیم در جرّار ۱۸۷ ولادت اسحاق ۱۸۹ طرد هاجر و اسماعیل ۱۸۹ ابراهیم و آبیمَلِک در پَرثِشِیع ۱۹۳ قربانی ابراهیم ۱۹۳ اعقاب ناحور ۱۹۶ گور بطریارکها ۱۹۷ نکاح اسحاق ۱۹۸ اعقاب قَطُوره ۲۰۶ مرگ ابراهیم ۲۰۶ اعقاب اسماعیل ۲۰۷ ۲. سیرة اسحاق و یعقوب ۲۰۷ ولادت عیسو و یعقوب ۲۰۷ عیسو حق نخست‌زادگی خویش واگذار می‌کند ۲۰۸ اسحاق در جرّار ۲۰۹ چاههای میان جرّار و پَرثِشِیع ۲۱۰ عهد با آبیمَلِک ۲۱۱	۱. سیرة ابراهیم ۱۶۵ دعوت ابراهیم ۱۶۵ ابراهیم در مصر ۱۶۶ جدایی ابراهیم از لوط ۱۶۷ لشکرکشی چهار پادشاه بزرگ ۱۷۰ ملک یسیدق ۱۷۱ وعده‌ها و عهد الهی ۱۷۲ ولادت اسماعیل ۱۷۴ عهد و ختنه ۱۷۶ ظهور در تئری ۱۷۹ شفاعت ابراهیم ۱۸۰ ویرانی سدوم ۱۸۳ اصل و نسب موآبیان و عَمُونیان ۱۸۷ ابراهیم در جرّار ۱۸۷ ولادت اسحاق ۱۸۹ طرد هاجر و اسماعیل ۱۸۹ ابراهیم و آبیمَلِک در پَرثِشِیع ۱۹۳ قربانی ابراهیم ۱۹۳ اعقاب ناحور ۱۹۶ گور بطریارکها ۱۹۷ نکاح اسحاق ۱۹۸ اعقاب قَطُوره ۲۰۶ مرگ ابراهیم ۲۰۶ اعقاب اسماعیل ۲۰۷ ۲. سیرة اسحاق و یعقوب ۲۰۷ ولادت عیسو و یعقوب ۲۰۷ عیسو حق نخست‌زادگی خویش واگذار می‌کند ۲۰۸ اسحاق در جرّار ۲۰۹ چاههای میان جرّار و پَرثِشِیع ۲۱۰ عهد با آبیمَلِک ۲۱۱
--	--

عهد عتیق

کتابهای شریعت یا تورات

مقدمة تورات ۱۰۱ نامها، تقسیم‌بندیها و محتوا ۱۰۱ تصنیف ادبی ۱۰۴ روایتها و تاریخ ۱۱۵ تشریع ۱۱۹ معنی دینی ۱۲۲	۱. سیرة ابراهیم ۱۶۵ دعوت ابراهیم ۱۶۵ ابراهیم در مصر ۱۶۶ جدایی ابراهیم از لوط ۱۶۷ لشکرکشی چهار پادشاه بزرگ ۱۷۰ ملک یسیدق ۱۷۱ وعده‌ها و عهد الهی ۱۷۲ ولادت اسماعیل ۱۷۴ عهد و ختنه ۱۷۶ ظهور در تئری ۱۷۹ شفاعت ابراهیم ۱۸۰ ویرانی سدوم ۱۸۳ اصل و نسب موآبیان و عَمُونیان ۱۸۷ ابراهیم در جرّار ۱۸۷ ولادت اسحاق ۱۸۹ طرد هاجر و اسماعیل ۱۸۹ ابراهیم و آبیمَلِک در پَرثِشِیع ۱۹۳ قربانی ابراهیم ۱۹۳ اعقاب ناحور ۱۹۶ گور بطریارکها ۱۹۷ نکاح اسحاق ۱۹۸ اعقاب قَطُوره ۲۰۶ مرگ ابراهیم ۲۰۶ اعقاب اسماعیل ۲۰۷ ۲. سیرة اسحاق و یعقوب ۲۰۷ ولادت عیسو و یعقوب ۲۰۷ عیسو حق نخست‌زادگی خویش واگذار می‌کند ۲۰۸ اسحاق در جرّار ۲۰۹ چاههای میان جرّار و پَرثِشِیع ۲۱۰ عهد با آبیمَلِک ۲۱۱
--	--

پیدایش

۱. مبادی جهان و بشر

۱. از آفرینش تا طوفان نوح ۱۲۵ عمل شش روزه ۱۲۵ تکوین مرد و زن ۱۳۰ روایت هشت ۱۳۴ قاین و هابیل ۱۳۸ اعقاب قاین ۱۴۱ شیث و اعقاب او ۱۴۳ بطریارکهای پیش از طوفان نوح ۱۴۳ پسران خدا و دختران آدمیان ۱۴۶ ۲. طوفان نوح ۱۴۷ فساد بشر ۱۴۷ مقدمات طوفان نوح ۱۴۸ سبل ۱۵۰ نشست آنها ۱۵۲ خروج از کشتی ۱۵۲ نظم تازه جهان ۱۵۵ ۳. از طوفان نوح تا ابراهیم ۱۵۶	۱. از آفرینش تا طوفان نوح ۱۲۵ عمل شش روزه ۱۲۵ تکوین مرد و زن ۱۳۰ روایت هشت ۱۳۴ قاین و هابیل ۱۳۸ اعقاب قاین ۱۴۱ شیث و اعقاب او ۱۴۳ بطریارکهای پیش از طوفان نوح ۱۴۳ پسران خدا و دختران آدمیان ۱۴۶ ۲. طوفان نوح ۱۴۷ فساد بشر ۱۴۷ مقدمات طوفان نوح ۱۴۸ سبل ۱۵۰ نشست آنها ۱۵۲ خروج از کشتی ۱۵۲ نظم تازه جهان ۱۵۵ ۳. از طوفان نوح تا ابراهیم ۱۵۶
---	---

فهرست تفصیلی مطالب

یوسف و زن اغواگر ۲۵۵ یوسف در زندان ۲۵۶ یوسف خوابهای صاحب منصبان فرعون را تعبیر... ۲۵۶ خوابهای فرعون ۲۵۸ ارتقای یوسف ۲۶۰ پسران یوسف ۲۶۳ قحطی ۲۶۳ نخستین ملاقات یوسف و برادران او ۲۶۳ بازگشت پسران یعقوب به کنعان ۲۶۵ پسران یعقوب با پنیامین دگر بار رهسپار می گردند. ۲۶۶ ملاقات نزد یوسف ۲۶۷ جام یوسف در کیسه پنیامین ۲۶۹ مداخله یهودا ۲۷۰ یوسف خود را می شناساند ۲۷۱ دعوت فرعون ۲۷۴ بازگشت به کنعان ۲۷۴ عزیمت یعقوب به مصر ۲۷۵ خاندان یعقوب ۲۷۵ استقبال یوسف ۲۷۸ باریابی به حضور فرعون ۲۷۸ روایت دیگر ۲۷۹ سیاست زراعی یوسف ۲۸۰ واپسین خواسته های یعقوب ۲۸۱ یعقوب دو پسر یوسف را به فرزند اختیار می کند ۲۸۲ برکتهای یعقوب ۲۸۴ واپسین لحظه ها و مرگ یعقوب ۲۸۹ خاکسپاری یعقوب ۲۹۰ از مرگ یعقوب تا مرگ یوسف ۲۹۱	زنهای جتی عیسو ۲۱۲ یعقوب برکت اسحاق را به حیلث می رباید ۲۱۲ اسحاق یعقوب را نزد لابان می فرستد ۲۱۷ نکاح دیگر عیسو ۲۱۷ خواب یعقوب ۲۱۸ یعقوب نزد لابان می رسد ۲۲۰ دو نکاح یعقوب ۲۲۱ فرزندان یعقوب ۲۲۳ یعقوب چه سان توانگر گشت ۲۲۵ گریز یعقوب ۲۲۷ لابان در پی یعقوب روانه می شود ۲۲۸ پیان میان یعقوب و لابان ۲۳۰ یعقوب ملاقات خود با عیسو را تدارک می بیند ... ۲۳۱ کشتی با خدا ۲۳۴ ملاقات با عیسو ۲۳۶ یعقوب از عیسو جدا می شود ۲۳۸ رسیدن به شکیم ۲۳۹ تندخویی با دینه ۲۳۹ پیان زناشویی با شکیمیان ۲۴۰ انتقام نابکارانه شمعون و لوی ۲۴۱ یعقوب در بیت ایل ۲۴۱ ولادت پنیامین و مرگ راحیل ۲۴۳ رژوین مرتکب زنا با محرم می شود ۲۴۳ دوازده پسر یعقوب ۲۴۳ وفات اسحاق ۲۴۴ زنان و فرزندان عیسو در کنعان ۲۴۴ هجرت عیسو ۲۴۴ اعقاب عیسو در سیمیر ۲۴۵ رؤسای آدوم ۲۴۵ اعقاب سیمیر حوری ۲۴۶ پادشاهان آدوم ۲۴۶ باز هم رؤسای آدوم ۲۴۷ ۳. سرگذشت یوسف ۲۴۸ یوسف و برادران او ۲۴۸ یوسف به دست برادران خود فروخته می شود ۲۴۹ ماجرای یهودا و تamar ۲۵۲ آغاز اقامت یوسف در مصر ۲۵۵
---	---

خروج

۱. رهایی از مصر

۱. اسرائیل در مصر ۲۹۳ اعقاب یعقوب ۲۹۳ ستم بر اسرائیلیان ۲۹۳ ۲. جوانی و دعوت موسی ۲۹۶ ولادت موسی ۲۹۶	۳. سرگذشت یوسف ۲۴۸ یوسف و برادران او ۲۴۸ یوسف به دست برادران خود فروخته می شود ۲۴۹ ماجرای یهودا و تamar ۲۵۲ آغاز اقامت یوسف در مصر ۲۵۵
--	--

فهرست تفصیلی مطالب

۲۹۸	گریز موسی به میڈیان	۲۳۱	عزیت اسرائیل
۳۰۰	دعوت موسی	۲۳۳	احکام مربوط به فصح
۳۰۰	خدا اسرائیل را یاد می‌کند	۲۳۴	نخست‌زادگان
۳۰۰	بوتهٔ مشتعل	۲۳۴	نان فطیر
۳۰۱	رسالت موسی	۲۳۵	نخست‌زادگان
۳۰۲	وحی نام الهی	۲۳۶	۴. خروج از مصر
۳۰۳	تعلیمات مربوط به رسالت موسی	۲۳۶	عزیت اسرائیلیان
۳۰۳	غصب اموال مصریان	۲۳۷	از ایثام به دریای فی‌زار
۳۰۳	قدرت آیات عطا شده بر موسی	۲۳۷	مصریان از پی اسرائیل
۳۰۴	هارون زبان حال موسی	۲۳۸	معجزه دریا
۳۰۵	عزیت موسی از میڈیان و بازگشت او به مصر	۲۴۰	سرود پیروزی
۳۰۶	ختنهٔ پسر موسی		۲. رهنوردی در صحرا
۳۰۶	ملاقات با هارون		
۳۰۷	نخستین ملاقات با فرعون	۲۴۳	ماره
۳۰۷	اوامری که به مأموران بیگاری داده شد	۲۴۴	مَنْ و بلد رجین
۳۰۸	شکایت کاتبان عبرانی	۲۴۷	آبی که از صخره جوشید
۳۰۸	اعتراض قوم و دعای موسی	۲۴۸	پیکار با عَالِیق
۳۰۹	روایت جدید دعوت موسی	۲۴۹	ملاقات پِثْرو با موسی
۳۱۰	شجره‌نامهٔ موسی و هارون	۳۵۰	انتصاب داوران
۳۱۱	از سرگیری روایت دعوت موسی		۳. عهد در سینا
۳۱۱	۳. بلایای مصر و فصح		
۳۱۱	عصا مبدل به مار می‌شود	۳۵۲	۱. عهد و ده فرمان
۳۱۴	۱. آب مبدل به خون می‌شود	۳۵۲	رسیدن به سینا
۳۱۵	۲. غوکان	۳۵۳	وعدهٔ عهد
۳۱۶	۳. پشه‌ها	۳۵۳	تهدیدات عهد
۳۱۶	۴. خرگسها	۳۵۴	تجلی الهی
۳۱۷	۵. مرگ و میر احشام	۳۵۶	ده فرمان
۳۱۸	۶. زخمها	۳۵۹	۲. کتاب عهد
۳۱۸	۷. تگرگ	۳۵۹	قانون قربانگاه
۳۲۱	۸. ملخها	۳۶۰	قوانین مربوط به بردگان
۳۲۳	۹. تاریکی	۳۶۱	قتل
۳۲۵	اعلام مرگ نخست‌زادگان	۳۶۱	ضرب و جرح
۳۲۶	فصح	۳۶۳	سرقه حیوانات
۳۲۸	عید فطیر	۳۶۳	خلاهایی که باید خسارت آنها جبران شود
۳۲۹	احکام مربوط به فصح	۳۶۴	تجاوز به باکره
۳۲۹	بلای دهم: مرگ نخست‌زادگان	۳۶۴	قوانین اخلاق و دینی
۳۳۱	غصب اموال مصریان	۳۶۵	نوبرها و نخست‌زادگان

فهرست تفصیلی مطالب

۳۹۱	تسلیم لوحهای شریعت به موسی	۳۶۵	دادگری و تکالیف در قبال دشمنان
۳۹۱	۵. گوسالۀ زرین و تجدید عهد	۳۶۶	سال سبّت و سبّت
۳۹۱	گوسالۀ زرین	۳۶۶	اعیاد اسرائیل
۳۹۲	پیّوه موسی را هشدار می‌دهد	۳۶۸	وعده‌ها و تعلیمات بهر ورود به کنعان
۳۹۳	دعای موسی	۳۶۹	۳. انعقاد عهد
۳۹۳	موسی لوحهای شریعت را خُرد می‌کند	۳۷۰	موسی در کوه
۳۹۴	نقش هارون در خطای قوم	۳۷۱	۴. احکام مربوط به ساخت مَقْدِس و خادمان آن
۳۹۴	غیرت لاویان	۳۷۱	سهم از برای مَقْدِس
۳۹۵	دعای تازه موسی	۳۷۲	خیمه و اثاث آن: صندوق عهد
۳۹۵	فرمان عزیمت	۳۷۴	میز نانهای اهدایی
۳۹۶	خیمه	۳۷۴	چراغدان
۳۹۷	دعای موسی	۳۷۵	مسکن: پارچه‌ها و پوششها
۳۹۷	موسی در کوه	۳۷۶	چوب‌بست
۳۹۸	تجدید عهد و لوحهای شریعت	۳۷۷	پرده
۳۹۹	ظهور الهی	۳۷۷	قربانگاه قربانهای سوختنی
۳۹۹	عهد	۳۷۸	صحن
۴۰۱	موسی دگر بار از کوه فرود می‌آید	۳۷۹	روغن چراغ
۴۰۳	۶. ساخت و برپایی مَقْدِس	۳۷۹	جامه‌های کاهنان
۴۰۳	قانون استراحت سبّت	۳۸۰	پیش‌بند
۴۰۳	جمع‌آوری اعانات از برای مصالح	۳۸۰	سینه‌بند
۴۰۴	کارگران مَقْدِس	۳۸۱	ردا
۴۰۵	توقف جمع‌آوری اعانات	۳۸۲	نشانه تقدیس
۴۰۵	مسکن	۳۸۲	جامه‌های کاهنان
۴۰۶	چوب‌بست	۳۸۳	تدارک تقدیس هارون و پسران او
۴۰۷	پرده	۳۸۳	تطهیر و جامه‌پوشی و مَسح
۴۰۷	صندوق	۳۸۴	هدایا
۴۰۸	میز نانهای اهدایی	۳۸۵	انتصاب کاهنان
۴۰۸	چراغدان	۳۸۵	طعام مَقْدِس
۴۰۹	قربانگاه بخور و روغن مَسح و عطر	۳۸۶	تقدیس قربانگاه قربانهای سوختنی
۴۰۹	قربانگاه قربانهای سوختنی	۳۸۶	قربانی سوختنی روزانه
۴۱۰	روشویی	۳۸۷	قربانگاه بخور
۴۱۰	ساخت صحن	۳۸۷	خراج سرشماری
۴۱۱	حساب فلزات	۳۸۸	روشویی
۴۱۱	لباس کاهن اعظم	۳۸۸	روغن مَسح
۴۱۲	پیش‌بند	۳۸۹	عطر
۴۱۲	سینه‌بند	۳۸۹	کارگران مَقْدِس
۴۱۳	ردا	۳۹۰	استراحت سبّت

فهرست تفصیلی مطالب

ج. قواعد سوگواری خاص کاهنان ۴۴۰ د. ممنوعیت استفاده از شراب ۴۴۰ ه. سهم کاهنان از هدایا ۴۴۰ و. قاعده خاص مربوط به قربانی ذبح کردنی گناه ۴۴۱	جامه‌های کاهنان ۴۱۳ نشانه تقدیس ۴۱۴ تحويل کارهای انجام شده به موسی ۴۱۴ برپایی مقدس و تقدیس آن ۴۱۵ اجرای فرمانهای الهی ۴۱۵ یوه مقدس را تصرف می‌کند ۴۱۶ ابر رهنمای اسرائیلیان می‌شود ۴۱۶
---	---

۳. قواعد مربوط به پاک و ناپاک

حیوانات پاک و ناپاک: الف. حیوانات زمینی ... ۴۴۲ ب. حیوانات دریایی ۴۴۳ ج. پرندگان ۴۴۳ د. جانوران بالدار ۴۴۳ تماس با جانداران ناپاک ۴۴۴ ه. جانوران زنده بر زمین ۴۴۴ قواعد دیگر در باب تماسهای ناپاک ۴۴۴ ملاحظات اعتقادی ۴۴۵ خاقه ۴۴۶ تطهیر زنی که فارغ شده ۴۴۶ برص آدمی: الف. آماس و قُوباء و لکه ۴۴۷ ب. برص مزمن ۴۴۷ ج. زخم ۴۴۸ د. سوختگی ۴۴۹ ه. امراض پوست سر ۴۴۹ و. بَهِک ۴۵۰ ز. تاسی ۴۵۰ حکم مبروص ۴۵۰ برص جامه‌ها ۴۵۰ تطهیر مبروص ۴۵۱ برص خانه‌ها ۴۵۴ ناپاک‌های جنسی: الف. ناپاک‌های مرد ۴۵۵ ب. ناپاک‌های زن ۴۵۷ خاقه ۴۵۸ روز بزرگ کفار ۴۵۸

۴. قانون قداست

ذبحها و قربانیهای ذبح کردنی ۴۶۲ محرّمات جنسی ۴۶۴ احکام اخلاقی و عبادی ۴۶۷ کیفرها: الف. خطاهای عبادی ۴۷۰

لاویان

۱. آداب قربانیهای ذبح کردنی

قربانیهای سوختنی ۴۱۷ هدیه آردی ۴۱۹ قربانی ذبح کردنی سلامتی ۴۲۱ قربانی ذبح کردنی گناه: الف) برای کاهن ۴۲۲ ب) برای مجمع اسرائیل ۴۲۴ ج) برای رئیس ۴۲۴ د) برای فردی از قوم ۴۲۵ چند مورد از قربانی ذبح کردنی گناه ۴۲۶ قربانی ذبح کردنی برای گناه فردی از قوم (ادامه) .. ۴۲۶ قربانی ذبح کردنی تاوان ۴۲۷ کهنات و قربانیهای ذبح کردنی: الف. قربانی ... ۴۲۹ ب. هدیه آردی ۴۲۹ ج. قربانی ذبح کردنی گناه ۴۳۰ د. قربانی ذبح کردنی تاوان ۴۳۱ حقوق کاهنان ۴۳۱ ه. قربانی ذبح کردنی سلامتی: الف) قربانی ... ۴۳۲ ب) قربانیهای ذبح کردنی نذری یا اختیاری ۴۳۲ قواعد کلی ۴۳۲ سهم کاهنان ۴۳۳ خاقه ۴۳۴

۲. انتصاب کاهنان

آیینهای تقدیس ۴۳۴ آغاز کار کاهنان ۴۳۷ مقررات تکمیلی: الف. اهمیت ناهنجاریها، ناداب ... ۴۳۹ ب. بردن جنازه‌ها ۴۴۰
--

فهرست تفصیلی مطالب

ب. خطاهای در حق خانواده ۴۷۰
تشیق نهایی ۴۷۲
قداست کهانت: الف. کاهنان ۴۷۲
قواعد ویژه از برای بازخريد: الف. نخست زادگان ۴۹۴
(ب) حرام خواندن ۴۹۵
(ج) ده یک ها ۴۹۵

اعداد

۱. سرشماری

۴۹۷ مأموران سرشماری
 ۴۹۸ سرشماری
 ۵۰۱ جایگاه لاویان
 ۵۰۱ ترتیب اسباط
 ۵۰۳ سیط لاوی: الف. کاهنان
 ۵۰۴ ب. لاویان: وظایف ایشان
 ۵۰۴ ج. گزینش ایشان
 ۵۰۵ د. سرشماری ایشان
 ۵۰۶ ه. لاویان و بازرخید نخست زادگان
 ۵۰۷ قبايل لاویان: الف. قَهاتیان
 ۵۰۹ ب. چَرشونیان
 ۵۰۹ ج. مَراریان
 ۵۱۰ سرشماری لاویان

۲. قوانین گوناگون

۵۱۱ اخراج ناپاکان
۵۱۱ بازگرداندن بدهی
۵۱۲ هدیه آردی غیرت
۵۱۴ تذیرگی
۵۱۵ عبارت برکت

۳. هدایای رؤسا و تقدیس لاویان

۵۱۶ اهدای اربابه‌ها.

۵۱۷ هدیه افتتاح.

۵۲۱ چراغهای چراغدان

۵۲۱ لایوان به پیوه هدیه می‌شوند.

۵۲۳ زمان خدمت آنان.

۴. فصیح و عزیمت

تاریخ فصح ۵۲۳

۴۷۰ ب. خطاهای در حق خانواده.

۴۷۲ تشویق نهایی.

۴۷۲ قداس کهنات: الف. کاهنان.

۴۷۳ ب. کاهن اعظم.

۴۷۴ ج. موانع کهنات.

۴۷۵ قداس در مشارکت در طعامهای مُقدّس: الف.....

۴۷۵ ب. غیر کاهنان.

۴۷۶ ج. حیوانات قربانی شده.

۴۷۷ د. تشویق نهایی.

۴۷۷ فرايض اعياد سال.

۴۷۸ الف. سَبْت.

۴۷۸ ب. فصّح و فطير.

۴۷۸ ج. نخستين بافه.

۴۷۹ د. عيد هفته‌ها.

۴۷۹ هـ. نخستين روز ماه هفتم.

۴۸۰ و. روز كفاره.

۴۸۰ ز. عيد خيمه‌ها.

۴۸۱ خاتمه.

۴۸۱ بازگشت به عيد خيمه‌ها.

۴۸۱ احكام مكمل آيينی: الف. شعله دائمی.

۴۸۲ ب. قرصهای نان بر ميز زرین.

۴۸۲ کفرگویی و قانون قصاص.

۴۸۳ سالهای مُقدّس: الف. سال سَبْت.

۴۸۴ ب. سال يُوبيل.

۴۸۵ ضمانت اهي از برای سال سَبْت.

۴۸۶ بازخريد املاک.

۴۸۷ بازخريد اشخاص.

۴۸۸ خلاصه و خاتمه.

۴۸۹ برکتها.

۴۸۹ نفرينها.

پیوست

۴۹۲ نوخیزها و یزاوردها
۴۹۲ الف. اشخاص
۴۹۳ ب. حیوانات
۴۹۳ ج. خانه‌ها
۴۹۳ د. کشتزارها

فهرست تفصیلی مطالب

۵۵۰ کارکرد کفارهای کهنانت ۵۵۱ سهم کاهنان ۵۵۲ سهم لاویان ۵۵۳ ده یک ها ۵۵۴ خاکسترهای ماده گاو حنایی ۵۵۵ موارد ناپاکی ۵۵۵ آداب آب تطهیر	۵۲۴ موارد خاص ۵۲۴ ابر ۵۲۵ کرناها ۵۲۶ فرمان حرکت ۵۲۷ پیشنهاد موسی به حویاب ۵۲۸ عزیمت
--	--

۵. منزلگاههای در صحرا

۵۵۶ آبهای مریه ۵۵۷ کیفر موسی و هارون ۵۵۷ آدوم رخصت گذر نمی دهد ۵۵۹ وفات هارون ۵۶۰ تسخیر حُرْمه ۵۶۰ مار مفرغین ۵۶۱ منزلگاههای طرف آن سوی رود اردن ۵۶۳ فتح آن سوی رود اردن ۵۶۶ پادشاه موآب از بلعام یاری می جوید ۵۶۷ ماده الاغ بلعام ۵۶۹ بلعام و بالاق ۵۷۰ وحشای بلعام ۵۷۸ اسرائیل در قُفُور	۵۲۸ تبّعیره ۵۲۹ قَبْرُوت هه تآوه، شکایت های قوم ۵۲۹ شفاعت موسی ۵۳۰ پاسخ یهوه ۵۳۰ فیضان روح ۵۳۱ بلد رچینها ۵۳۲ مریم و هارون علیه موسی ۵۳۲ پاسخ الهی ۵۳۳ شفاعت هارون و موسی ۵۳۴ شناسایی کنعان ۵۳۵ گزارش فرستادگان ۵۳۷ سرکشی اسرائیل ۵۳۸ خشم یهوه و شفاعت موسی ۵۳۹ بخشایش و کیفر ۵۴۰ تلاشهای بی حاصل اسرائیلیان
--	--

۸. ترتیبات تازه

۵۷۹ سرشماری ۵۸۲ سرشماری لاویان ۵۸۳ میراث دختران ۵۸۴ یوشع رئیس جماعت ۵۸۵ توضیحاتی در باب قربانیهای ذبح کردنی ۵۸۵ الف. قربانیهای ذبح کردنی روزانه ۵۸۶ ب. سَبْت ۵۸۶ ج. روز اول ماه ۵۸۶ د. فطیر ۵۸۷ ه. عید هفته ها ۵۸۷ و. عید هلهله ۵۸۸ ز. روز کفار	۵۴۱ هدیه آردی همراه با قربانیهای ذبح کردنی ۵۴۲ نویر نان ۵۴۲ کفاره خطاهای سهوی ۵۴۳ نقض سَبْت ۵۴۴ صیصیت جامه ها ۵۴۴ سرکشی قورح و داتان و ابیرام ۵۴۵ کیفر ۵۴۸ بخورسوزها ۵۴۹ شفاعت هارون ۵۴۹ عصای هارون
--	--

۶. احکام در باب قربانیهای ذبح کردنی و اختیارات کاهنان و لاویان

فهرست تفصیلی مطالب

۶۲۲ ده فرمان ۶۲۳ وساطت موسی ۶۲۴ محبت یهوه، جوهره شریعت ۶۲۶ دعوت به وفاداری ۶۲۷ اسرائیل قوم مجزا ۶۲۸ گزینش و لطف الهی ۶۲۹ قدرت الهی ۶۳۰ آزمون صحرا ۶۳۰ آزمونهای ارض موعود ۶۳۲ پیروزی از آن یهوه است و نه قوای اسرائیل ۶۳۲ خطای اسرائیل در حوریب و شفاعت موسی ۶۳۴ گناهان دیگر و دعای موسی ۶۳۴ صندوق عهد و انتخاب لاوی ۶۳۵ ختنه دل ۶۳۶ تجربه اسرائیل ۶۳۷ وعده‌ها و هشدارها ۶۳۸ خاتمه	۵۸۸ ح. عید خیمه‌ها ۵۹۰ قوانین در باب نذرها ۹. غنائم و تقسیمات ۵۹۱ جنگ مقدّس با میڈیان ۵۹۲ کشتار زنان و تطهیر غنائم ۵۹۳ تقسیم غنائم ۵۹۴ هدایا ۵۹۵ تقسیم آن سوی رود اردن ۵۹۸ منزلگاههای خروج ۶۰۰ تقسیم کنعان و فرمان یهوه ۶۰۰ مرزهای کنعان ۶۰۲ رؤسای مأمور تقسیم ۶۰۳ سهم لاویان ۶۰۳ شهرهای پناهگاه ۶۰۵ میراث زن شوهردار ۶۰۶ خاتمه
---	---

۲. قوانین تنبیه‌ای

۶۳۹ پرستشگاه ۶۴۱ توضیحاتی در باب قربانهای ذبح کردن ۶۴۲ در رد پرستشهای کنعانی ۶۴۳ در رد فریهای بت پرستی ۶۴۴ در رد عمل بت پرستانه ۶۴۴ حیوانات پاک و ناپاک ۶۴۶ ده یک سالانه ۶۴۶ ده یک سه سالانه ۶۴۷ سال سبّت ۶۴۸ برده ۶۴۸ نخست زادگان ۶۴۹ اعیاد: فصح و فطیر ۶۴۹ اعیاد دیگر ۶۵۰ داوران ۶۵۱ انحرافات پرستش ۶۵۱ داوران لاوی ۶۵۲ پادشاهان ۶۵۳ کهانت لاویان	
--	--

تنبیه

۱. خطابه مقدماتی

۶۰۷ نخستین خطابه موسی ۶۰۷ زمان و مکان ۶۰۷ واپسین دستورها در حوریب ۶۰۹ بی ایمانی در قادش ۶۱۰ دستورهای یهوه در قادش ۶۱۱ از قادش به اُرنون ۶۱۴ فتح مملکت سیحون ۶۱۴ فتح مملکت عوج ۶۱۵ تقسیم آن سوی رود اردن ۶۱۶ آخرین تدابیر موسی ۶۱۷ خیانت فُغور و حکمت راستین ۶۱۸ وحی حوریب و اقتضائات آن ۶۱۹ چشم اندازهای کفر و توبه ۶۲۰ عظمت گزینش الهی ۶۲۱ شهرهای پناهگاه ۶۲۱ دومین خطابه موسی	
--	--

فهرست تفصیلی مطالب

۶۷۶ نفرینها ۶۷۸ چشم اندازهای جنگها و تبعید ۶۸۰ سومین خطابه ۶۸۰ یادآوری تاریخی ۶۸۱ عهد موآب ۶۸۲ چشم اندازهای تبعید ۶۸۳ بازگشت از تبعید و توبه ۶۸۴ دوراه ۴. واپسین اعمال موسی و وفات او ۶۸۵ مأموریت یوشع ۶۸۶ قرائت آیینی شریعت ۶۸۶ دستورهای یهوه ۶۸۷ سرود گواه ۶۸۸ شریعت نزدیک صندوق قرار می گیرد ۶۸۸ اسرائیل هershینیدن سرود گرد می آید ۶۸۸ سرود موسی ۶۹۶ شریعت، سرچشمه حیات ۶۹۶ اعلام وفات موسی ۶۹۶ برکتهای موسی ۷۰۳ وفات موسی پیوستها ۷۰۷ فهرست پانوشتهای کلیدی ۷۱۳ فهرست اعلام تورات ۷۳۷ اسامی خاص تورات (فارسی ... فرانسه) ۷۶۹ اسامی خاص تورات (فرانسه ... فارسی) ۸۰۱ نقشه ها	۶۵۴ پیامبران ۶۵۵ قاتل و شهرهای پناهگاه ۶۵۶ حدود ۶۵۶ گواهان ۶۵۷ قصاص ۶۵۷ جنگ و رزمندگان ۶۵۸ فتح شهرها ۶۵۹ مورد قاتل ناشناس ۶۶۰ اسیران ۶۶۰ حق نخست زادگی ۶۶۰ پسر نافرمان ۶۶۱ احکام گوناگون ۶۶۲ لطمه به شهرت زنی جوان ۶۶۳ زناکار و زنا ۶۶۴ شرکت در مجالس عبادی ۶۶۴ پاکی اردوگاه ۶۶۵ قوانین اجتماعی و عبادی ۶۶۶ طلاق ۶۶۶ تدابیر حمایتی ۶۶۸ قانون برادر شوهر ۶۶۹ آزارم در منازعات ۶۶۹ پیوستها ۶۷۰ نویرها ۶۷۱ دویک سه سالانه ۳. خطابه خاتمه ۶۷۲ پایان خطابه دوم ۶۷۲ اسرائیل، قوم یهوه ۶۷۲ نگارش شریعت و مراسم عبادی ۶۷۵ برکتهایی که وعده داده شدند
--	--

دیباچه مترجم

کتاب مقدس اثری فراتر از یک کتاب است و کتابخانه‌ای حقیقی است که در سنت کلیسای کاتولیک از هفتاد و سه نوشته تشکیل شده است. این نوشته‌ها دارای حجمهای متفاوتی هستند و هر کدام مؤلف و منشأ و تاریخ خاص خود را دارد. پاره‌ای به عبری نگاشته شده‌اند و شامل قطعه‌های به زبان آرامی می‌شوند و پاره‌ای دیگر به یونانی تألیف گشته‌اند. کتاب مقدس از دو بخش بزرگ تشکیل شده است که تحت عنوان «عهد عتیق» و «عهد جدید» شناخته می‌شوند. عهد عتیق شامل نوشته‌های یهودی است، اما علاوه بر یهودیان، مسیحیان نیز آن را کتاب آسمانی خود می‌شمارند. عهد جدید مشتمل بر نوشته‌هایی است که به مسیحیان اختصاص دارند. یهودیان عهد عتیق را *تنخ*^(۱) می‌نامند که نامی اختصاری است و براساس عناوین سه بخش کتاب دینی آنان ساخته شده است که عبارتند از: توره^(۲) (شریعت)، نبییم^(۳) (پیامبران) و کتوبیم^(۴) (مکتوبات). از هفتاد و سه نوشته‌ای که کتاب مقدس را می‌سازند، چهل و شش عدد به عهد عتیق و بیست و هفت عدد به عهد جدید تعلق دارند.

این نوشته‌ها بسیار متنوع هستند و پیشینیان بر این نکته به خوبی واقف بودند. از این روی، در ابتدا رسم بر آن بود که در زبان یونانی این مجموعه را *ta biblia* به معنی «کتابها» می‌نامیدند. این نام آنگاه که از طریق ترجمه به زبان لاتینی راه پیدا کرد و به صورت *biblia* آوانگاری شد، مفرد در نظر آمد و معنی «کتاب» را افاده کرد. بعدها در

(1) TANAK

(2) Torah

(3) Nebiim

(4) Ketubim

زبان یونانی نیز صورت جمع *ta biblia* مبدل به صورت مفرد *he biblia* به معنی «کتاب» شد. این تغییر زبانی حکایت از آن دارد که کتاب مقدس به رغم کثرت ظاهری خود، دارای نوعی وحدت مضمونی شمرده می‌شد و اثری یکپارچه در نظر می‌آمد. عنوان لاتینی *biblia* به تدریج به زبانهای اروپایی راه یافت و به فرانسه و انگلیسی *Bible*، به ایتالیایی *Bibbia*، به آلمانی *Bibel* و به اسپانیایی *Biblia* خوانده شد.

نوشته‌های کتاب مقدس بر اساس منشأ و مضمون خود، در دو بخش کلی رده‌بندی شدند که یکی عهد عتیق و دیگری عهد جدید است. عهد عتیق میراث دینی بر جای مانده از یهودیت است که طی زمانی طولانی، از سده دوازدهم تا اول ق م، تدوین شده و دربرگیرنده روایت‌های تاریخی و آموزه‌های دینی و اخلاقی قوم یهود است. *یهوه* در مرکز متنهاى آن قرار دارد و عهدی که با قوم خود منعقد می‌کند، محور تمامی شرح و بسط‌های بعدی می‌شود.

عهد در کتاب مقدس

مضمون مرکزی کتاب مقدس که در سراسر متن آن به صورت مشهودی به چشم می‌خورد، مضمون حضور خدا در میان قومی است که با ایشان عهد بسته است. واژه «عهد» که در عبری *berit*، در یونانی *diathèkè* و در لاتینی *testamentum* خوانده می‌شود، در کتاب مقدس دلالت بر دو معنی دارد. از یک سو، مبین معاهدات میان اقوام یا انسانها است و از دیگر سو، بیانگر پیمان خدا با انسان است.

عهدهای انسانی در مواضع مختلف کتاب مقدس به دفعات آمده است. این عهدها میان افراد (پی: ۲۱/۲۲-۳۲؛ ۳۱/۴۴-۵۴؛ ۱ سم: ۱۸/۳؛ ۲۳/۱۸)، حکومتها یا نمایندگان آنها (۲ سم: ۳/۱۳-۲۱؛ ۱ پا: ۵/۲۶؛ ۱۵/۱۹؛ ۲۰/۳۴)، پادشاهان و رعایا (۲ سم: ۵/۳؛ ۲ پا: ۱۱/۴، ۱۷)، همسران (حز: ۱۶/۸؛ مل: ۲/۱۴؛ ام: ۲/۱۷) منعقد می‌شوند. این عهدها که سبب ایجاد دوستی و مودت میان آدمیان می‌شوند، دارای بُعد دینی نیز هستند، چرا که خدا گواه آنها است.

عهد الهی نتیجه حضور خدا در سراسر تاریخ بشر است که از آفرینش انسان آغاز

می‌شود. این عهد به اراده خدا منعقد می‌گردد و او است که تصمیم می‌گیرد عهد خود را به انسان اعطا کند. این عهد که متضمن ارتباط و مکالمه پیوسته‌ای میان خدا و انسان در طول زمان است، سه بار در تورات تکرار می‌شود:

۱. پس از فرونشستن طوفان، خدا با نوح و خانواده او و اعقاب ایشان و تمامی حیواناتی که در کشتی بودند، یعنی با همه موجودات زنده، عهد می‌بندد که دیگر زمین را ویران نسازد و حیات را از میان نبرد و به نشانه این عهد، رنگین کمان را در ابرها جلوه‌گر می‌سازد (پی: ۱۷-۱/۹). این عهد همگانی است.

۲. خدا پس از وعده و برکتی که به ابرام می‌دهد، با او و اعقابش عهد می‌بندد. در پی: ۱۵، برای تأیید عهد خود، به شکل مشعلی آتشین و تنوری پُر دود از میان حیوانات دو نیم شده گذر می‌کند. در پی: ۱۷، عهد خویش را با ابرام استوار می‌سازد و از آن پس، او را ابراهیم می‌نامد و ختنه را همچون شرط و نشانه عهد مقرر می‌دارد. همچنین ابراهیم را آگه می‌سازد که نام ارض موعود، سرزمین کنعان است (پی: ۸/۱۷). ساره، همسر ابراهیم، اسحاق را به دنیا می‌آورد که فرزند وعده و میراثبر عهد است. خدا وعده‌های خود را با اسحاق و یعقوب تجدید می‌کند.

۳. عهدی که به میانجی موسی منعقد می‌شود، به تمامی قوم اسرائیل تعمیم می‌یابد. خدا این قوم را برای عهد خویش برمی‌گزیند، اما این گزینش مستلزم آن است که آنان راههای خدا را طی کنند و احکام و قوانین او را به اجرا درآورند. ده فرمان در کوه سینا بر موسی نازل می‌گردد (خرو: ۱۷-۱/۲۰ و تث: ۲۱-۱/۵) و پس از آن مجموعه‌ای از قوانین و دستورهای بدن افزوده می‌شود. قوم اسرائیل برای نیکبخت شدن در زمینی که خدا به ایشان اعطا می‌کند، باید این فرمانها را به جای آورند (تث: ۴۰/۴). خدا وعده می‌دهد که از قوم خود در برابر دشمنانشان حمایت کند (تث: ۱۸/۶-۱۹).

آنگاه عهد به میانجی موسی منعقد می‌گردد. موسی قربانگاهی در پای کوه سینا بنا می‌کند و بهر هر کدام از اسباط اسرائیل لوحی بر پا می‌دارد (خرو: ۲۴) و امر می‌کند که قربانیهای ذبح‌کردنی به خداوند تقدیم کنند. موسی کتاب عهد را برای قوم می‌خواند و با پاشیدن خون، عهد خدا را با ایشان استوار می‌سازد.

تاریخ به روایت کتاب مقدس

کتاب مقدس دارای بُعد تاریخی بسیار مهمی است که از دیرباز مورد توجه محققان و مورخان بوده است. نکته مهمی که در این خصوص باید مد نظر قرار گیرد، تصور رایج در دنیای باستان از مفهوم تاریخ است که شبیه تصور امروزی ما نبوده است. تاریخ نگاران باستان بیش از آن که در اندیشه نقل دقیق وقایع باشند، در پی آن بودند که اسباب و علل رویدادها را عرضه دارند. بدین سبب، یک رویداد می تواند از طریق روایت های پایه نقل شود که کلید قرائت آن را به دست می دهند. اساساً تاریخی که در کتاب مقدس نقل می شود، تاریخ نجات است که از آفرینش انسان تا آخر زمان را در بر می گیرد. روایت کتاب مقدس در خدمت پیام دینی آن درمی آید که حکایت از اراده خدا برای نجات قوم خود دارد. این اندیشه دینی که متعلق به قوم اسرائیل است، با تصورات مذهبی همسایگان آنان تفاوتی اساسی دارد. چرا که در اکثر ادیان باستانی مشرق زمین، خدایان بیرون از تاریخ عمل می کنند و آنگاه به اندیشه آفریدگان خود درمی آیند که می توانند برای منافع ایشان کارساز باشند.

در ابتدای کتاب مقدس و در نخستین فصل های کتاب پیدایش، روایت نجات در آغاز خلقت جهان و آفرینش انسان قرار می گیرد. بدین سان، دیرزمانی پیش از آن که قوم اسرائیل پدید آید، خدا جهان را بنیاد می نهد و به انسان موهبت زیستن در نعمت و سعادت را اعطا می کند. در روایت های مبادی جهان، خدا یگانه آفریننده همه چیز است که از هیچ، آفرینشی «نیکو» پدید می آورد (پی: ۱-۲). اما جهان آفریده شده، به سبب بی اعتدای انسان به کلام خدا، به گناه آلوده می شود (پی: ۳). چون گناه و بدی در جهان فزونی می گیرد، خدا اقوام سرکش را نابود (پی: ۶-۷) و پراکنده می سازد (پی: ۱۱).

در فصل دوازدهم کتاب پیدایش، روایت در بستر تاریخی و جغرافیایی قرار می گیرد. خدا از ابرام می خواهد که موطن خویش را ترک گوید و به سوی سرزمینی رود که آن را به او نشان خواهد داد. خدا به ابرام وعده زمین و اعقاب پُر شمار می دهد و با او عهد می بندد (پی: ۱۵ و ۱۷). در این زمان، خدا نام تازه ای به ابرام می دهد که به دعوت او ربط پیدا می کند و آن ابراهیم است که به معنی «پدر خیل پُر شمار» است. ابراهیم نیای

قوم مؤمنان می‌شود، چرا که به خدا ایمان آورده است (پی: ۶/۱۵). این وعده و برکت برای پسر ابراهیم یعنی اسحاق تجدید می‌شود (پی: ۲۶). سپس برای پسر اسحاق یعنی یعقوب تجدید می‌شود، همو که اسرائیل نام می‌گیرد (پی: ۳۲). یعقوب - اسرائیل و پسران او به مصر فرود می‌آیند و زاد و ولد می‌کنند و شمار آنان فزونی می‌گیرد. اما کثرت ایشان موجب نگرانی مصریان می‌شود و سبب می‌گردد که آنان را به بردگی درآورند. در آن زمان که قوم اسرائیل در مصر به بردگی درآمده‌اند، خدا بر موسی پدیدار می‌شود و او را از نام چهار حرفی خود که «یهوه» است و نباید بر زبان آورده شود، آگه می‌سازد. «خدای ابراهیم و اسحاق و یعقوب» است و بر آن است تا این قوم را از بندگی مصریان برهاند (خرو: ۳). پس از بلایایی که بر مصریان نازل می‌کند، فرعون به قوم اسرائیل اجازه می‌دهد از مصر بروند (خرو: ۱۲). اینان به سلامت از دریای نی‌زار می‌گذرند، در حالی که سپاه فرعون با ارايه‌ها و همه سوارانشان در دریا غرق می‌شوند (خرو: ۱۴). خدا در کوه سینا عهده‌ای را که با ابراهیم بسته بود، با تمامی قوم تجدید می‌کند (خرو: ۲۴) و نتایج آن را منوط به پیروی از شریعتی می‌سازد که به موسی سپرده شده است (خرو: ۲۰). موسی طی چهل سال قوم اسرائیل را از راه صحرا به سوی سرزمینی می‌برد که خداوند به آنان وعده داده است. خروج از مصر رویداد سرنوشت‌سازی است که مبدل به نقطه عطف تاریخ اسرائیل می‌شود.

در آستانه ورود به سرزمین کنعان، قوم اسرائیل که پس از وفات موسی، یوشع آنان را راهبری می‌کند، آغاز به فتح شهرهای کنعان می‌کنند. در آن زمان، یوشع عهد خدا را با قوم اسرائیل که در شکیم گرد آمده‌اند، تجدید می‌کند (یوش: ۲۴). اسباط اسرائیل پس از ورود به کنعان نیز کار فتح آن سرزمین را دنبال می‌کنند. خدا رؤسای نظامی و دینی، یعنی داواران (داو: ۲)، را بر ایشان می‌گمارد. در زمان داوری سموئیل، اسرائیلیان از او می‌خواهند که پادشاهی بر آنان بگمارد (۱ سم: ۸). خدا قوم را از این کار بر حذر می‌دارد، اما در نهایت با خواسته ایشان موافقت می‌کند. از این زمان، نهاد پادشاهی شکل می‌گیرد و شائول نخستین پادشاه اسرائیل می‌شود.

پس از شائول، داود به پادشاهی می‌رسد. وی اورشلیم را فتح می‌کند و در حدود

سال ۱۰۰۰ ق م آن را به پایتختی برمی‌گزیند. داود مسیح خدا و منجی مبعوث شده از سوی او است. خدا به میانجی پیامبر خود ناتان، به داود می‌گوید که همواره یکی از اعقاب او را بر تخت پادشاهی خواهد نشاند (۲ سم: ۷). این وعده پایه‌گذار امید قوم به ظهور منجی در آینده می‌شود و برای مسیحیان در عیسی تحقق می‌یابد.

سلیمان که جانشین داود می‌شود، در اورشلیم معبدی بنا می‌کند (۱ پ: ۶-۸) تا قوم اسرائیل در آن خدا را پرستش کنند. اما چون عهد و فرایض خدا را نگاه نمی‌دارد و زنانی از اقوام بیگانه می‌گیرد و معابدی برای خدایانشان بنا می‌کند (۱ پ: ۱۱)، خدا به زودی سرزمین او را دو پاره و به دو مملکت شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند.

اضمحلال مملکت شمالی که «اسرائیل» نام دارد (۲ پ: ۱۷) و پس از آن زوال مملکت جنوبی که «یهودا» خوانده می‌شود (۲ پ: ۲۴) و تبعید قوم به بابل، از دیدگاه مؤلفان کتاب مقدس، به منزله پیامد خیانت به عهد درک می‌شود. پس از تبعید، «بازمانده اندک شهری» به سرزمین خود بازمی‌گردد.

داده‌های تاریخی

امروزه با استناد به مدارک تاریخی و یافته‌های باستان‌شناسی، در خصوص تاریخ قوم اسرائیل چه می‌توان گفت؟ نام پادشاه اورشلیم و گروه‌های مسلح بیابانگرد که از بین‌النهرین آمده بودند، یعنی قوم هَپِیرو^(۱) که غالباً آنان را همان عبرانیان می‌دانند، برای نخستین بار در نامه‌های مصری تلّ العمارنه (سده ۱۴ ق م) آمده است. نام اسرائیل در لوحه فرعون مصر مِرْنِپْتاح^(۲) (حدود ۱۲۱۰ ق م) ذکر شده، لوحه‌ای که پیروزیهای فرعون بر اقوام آسیایی را روایت می‌کند. یافته‌های باستان‌شناسی در کنعان، مؤید فقر زیستگاه در آغاز سده ۱۳ ق م است که می‌تواند به کشمکشهای مرتبط با ورود قوم اسرائیل به سرزمین کنعان ربط داشته باشد.

اتحاد اسباط دوازده گانه اسرائیل تأثیر به‌سزایی در شکل‌گیری هویت ملی ایشان داشت. این اتحاد در سده‌های یازدهم-دهم ق م، در عهد شاول و داود و سلیمان، به نقطه

(1) Hapirou

(2) Merneptah

اوج رسید. در دوران پادشاهی داود، اسرائیل به راستی وارد تاریخ شد. پسر او سلیمان دولتی متمرکز تشکیل داد و مناسبات خود را با اقوام مجاور گسترش بخشید. اما پس از او، سرزمین دو پاره شد: از یک سو مملکت شمالی، یعنی اسرائیل، که یَرُبْعَام بر آن حکمرانی می‌کرد و پایتخت آن سامره بود، و از دیگر سو مملکت جنوبی، یعنی یهودا، که رَحْبُعَام بر آن فرمان می‌راند و اورشلیم پایتخت آن بود.

سارگُن دوم، پادشاه آشور، مملکت شمالی را در ۷۲۲ یا ۷۲۱ ق م به تصرف درآورد و جمعیت آن را به نینوا تبعید کرد. نَبوکْدَنْصَر، پادشاه بابل، مملکت جنوبی را در ۵۹۷ و سپس در ۵۸۷ ق م فتح کرد و اورشلیم را به تصرف درآورد و دو تبعید را سازمان داد. در هنگام فتح دوم (۵۸۷ ق م)، معبد اورشلیم و خود اورشلیم ویران شدند.

کوروش پادشاه هخامنشی که قلمرو او از رود سیند تا کرانه‌های مدیترانه و دریای اژه گسترده بود و در کتاب مقدس از او به عنوان مسیح (اش: ۱/۴۵) و شبان یَهُوَه (اش: ۲۸/۴۴) یاد شده است، پس از آن که در ۵۳۹ ق م نبونیدوس پادشاه بابل را مغلوب کرد، به یهودیان اجازه داد به سرزمین خویش بازگردند و معبد اورشلیم را از نو بسازند و شعائر دینی خود را به جای آورند. البته همه یهودیان بازنگشتند و معبد دوم ساده‌تر از معبد نخست بنا گشت. اسرائیل به تدریج مبدل به حکومتی دینی با استقلال نسبی شد. جانشینان اسکندر در مصر که لاگوسیان^(۱) بودند، در حدود ۳۲۰ ق م یهودیه را تابع خود ساختند. سپس یهودیان در حدود ۲۰۰ ق م تحت استیلای سلوکیان درآمدند. در این زمان فشار یونانی‌مآبی شدت یافت و آزارگری آنتیوخوس ایپیفانس بالا گرفت و اینها سبب شورش یهودیان شد. در حدود ۱۶۵-۱۶۴ ق م، قیام برادران مَکابی روی داد که در نتیجه آن یهودیان آزادی دینی و سپس استقلال سیاسی خود را بازیافتند. در ۱۳۴ ق م، یوحنا هیرکانوس قلمرو خود را وسعت بخشید و جانشینان او که پادشاهان حَشمونی بودند نیز چنین کردند.

پومپئوس در ۶۳ ق م اورشلیم را تصرف کرد. رومیان اشغالگر در زندگی سیاسی و دینی قوم یهود مداخله می‌کردند. در ۷۰ میلادی، پس از چهار سال شورش یهودیان،

(۱) lagides، سلسله پادشاهان مقدونی مصر (۳۲۳-۳۰ ق م) که بطلمیوس اول، پسر لاگوس، آن را بنیاد نهاد.

رومیان دگر بار اورشلیم را به تصرف درآوردند و معبد را به آتش کشیدند و ساکنان این شهر را قتل عام و تبعید کردند. پس از دومین قیام یهودیان در ۱۳۲-۱۳۵ میلادی، امپراتور هادریانوس فرمان داد تا اورشلیم را ویران سازند و آن را آئلیا کاپیتولینا^(۱) به معنی «شهر یوپیتر کاپیتولینوس» نام نهاد و اقامت یهودیان را در آن ممنوع کرد.

نگارش کتاب مقدس

کتاب مقدس که راوی کلام خدا است، به دست انسانها به نگارش درآمده است. از این روی، تحریر و تدوین نوشته‌های این اثر تابع قوانین فرهنگی زمان خود بوده است. متنهای کتاب مقدس پیش از آن که به شکل تثبیت شده خود درآیند، تاریخ درازی را پشت سر نهاده‌اند. این متنهای زمانی طولانی و به صورتی بطنی، به دست مؤلفانی که اغلب گمنام بوده‌اند و در دوره‌های مختلف می‌زیستند، تدوین و تنقیح و تکمیل شده‌اند. کهن‌ترین عناصر سازنده عهد عتیق به حدود سده یازدهم یا دهم ق م و جدیدترین آنها به حدود سده اول ق م برمی‌گردند. کتابهای عهد جدید طی زمانی بس کوتاه‌تر، حدوداً میان سالهای ۵۰ تا ۱۲۰ میلادی، تصنیف شده‌اند.

بسیاری از متنهای عهد عتیق پیش از آن که به نگارش درآیند، به صورت شفاهی و به تعبیری «سینه به سینه» منتقل می‌شدند. این روند انتقال که برای انسان امروزی دور از ذهن می‌نماید، در مشرق‌زمین کهن رایج بوده است. قوم اسرائیل با روایتی که نسل به نسل منتقل می‌شدند، تاریخ خود را به خاطر می‌سپردند و از آن یاد می‌کردند. این «سنتهای شفاهی» دربرگیرنده تفسیرهای مربوط به تاریخ قوم یهود نیز بودند و تکوین آنها حتی پس از مرحله نگارش، ادامه می‌یافت و کامل می‌شد.

در کتاب مقدس آمده است که موسی کلامهای خدا را می‌نگاشت (خرو: ۴/۲۴). با این حال، نخستین خاطرات تاریخ قوم اسرائیل احتمالاً در دوره داوران گردآوری شده‌اند (سده‌های دوازدهم و یازدهم ق م). تحریر این متنها در زمان پادشاهی داود و سلیمان ادامه یافت (سده‌های یازدهم و دهم ق م) و در عهد حزقیال (سده هشتم ق م) و پس از تبعید

(1) Aelia Capitolina

به بابل (سده ششم ق م) نگارش سنتهای دینی تنقیح و تکمیل شد. تبعید به بابل اهمیت ویژه‌ای در تاریخ تدوین کتاب مقدس داشت. قوم اسرائیل که از پادشاه و سرزمین و معبد خود محروم شده بودند، این نیاز مبرم را احساس می‌کردند که مجموعه روایتها و متنهای تشریعی و سرودهای روحانی خویش را که عامل پیونددهنده ایشان با خدا بودند، گرد آورند و آنها را کامل سازند. از این روی، آغاز به کار نگارش کتاب کردند و بدین سان هویتی تازه یافتند و «قوم کتاب مقدس» شدند.

جماعت‌های مسیحی خیلی زود صاحب روایت‌های شفاهی مصائب عیسی و سرودهای آیینی شدند که حکایت از مرگ و قیام پس از مرگ مسیح می‌کردند. این روایتها آنگاه که به نگارش درآمدند، با کلامها و حکایت‌های زندگی عیسی ترکیب شدند و سپس با وقایع کودکی او کامل گشتند. بدین سان، چهار انجیل که امروزه شناخته شده‌اند، شکل گرفتند. اگرچه متن انجیلها به زبان یونانی به دست ما رسیده است، اما این احتمال وجود دارد که پاره‌ای از قطعه‌های آنها نخست به زبان آرامی نگاشته شده باشند.

انجیل‌های مَتّی و مَرْقُس و لوقا مشتمل بر روایت‌هایی هستند که می‌توانند به موازات هم قرار داده شوند و نظیر یکدیگر به شمار آیند. اما سبک انجیل یوحنا نسبت به سه انجیل نخست متفاوت است. مفسران کتاب مقدس عقیده دارند که در تألیف انجیل‌های مَتّی و لوقا، از انجیل مَرْقُس استفاده شده است، بدان سان که دو انجیل یاد شده به تمامی مواد انجیل مَرْقُس نظم و ترتیب بخشیده‌اند و عناصر خاصی بدانها افزوده‌اند که امروزه منبع آنها بر ما ناشناخته است. تألیف متأخرترین نوشته‌های عهد جدید در اوایل سده دوم میلادی به پایان رسیده است.

مؤلفان و مستنسخان کتاب مقدس

مؤلفان کتاب مقدس و کاتبانی که نوشته‌های ایشان را استنساخ می‌کردند، تصویری از اثر مکتوب داشتند که با برداشت امروزی ما متفاوت است. شمار افراد باسواد اندک و نوشت افزار کمیاب و گران قیمت بود. نوشتن برای اهدافی انجام می‌شد که دارای کارکرد و فایده قطعی اجتماعی بود و متن مکتوب بیشتر منعکس کننده اعتقادات یک جماعت

بود تا عقاید شخصی یک فرد. کتاب مقدس اندک اندک و به صورت بطیء شکل گرفت. سنتهای شفاهی و اسناد پراکنده به تدریج گرد آورده شدند و سپس به اهتمام کاتبان به صورت کتابهایی تدوین گشتند. نگارش متنهای کتاب مقدس چند سده به درازا کشید و میان مرحله‌نهایی تحریر نوشته‌ها و کتابت آنها، زمانهای طولانی سپری گشت. البته باید اذعان داشت که این فاصله زمانی در سایر آثار باستانی نیز به چشم می‌خورد.

کشف طومارهای بحرالمیت در غارهای منطقه قُرنان، در ۱۹۴۷، امکان دسترسی به نسخه‌های خطی کهنی را فراهم آورد که جدیدترین آنها متعلق به سال ۷۰ میلادی و قدیمی‌ترین آنها هزار سال کهن‌تر از قدیمی‌ترین نسخه‌های خطی موجود بودند. مقایسه میان نسخه‌های خطی عبری سده دهم میلادی و نسخه‌های خطی یافت شده در قُرنان، امانت بسیار زیاد مستنسخان را در انتقال متنهای کتاب مقدس آشکار ساخت، چرا که این متنها صرفاً دستخوش تغییرات بسیار جزئی شده بودند و کار استنساخ آنها با دقت زیاد انجام پذیرفته بود. کاتبان که معتقد به ارزشهای دینی این متنها بودند، چگونه می‌توانستند به خود اجازه بی‌امانتی و کم‌دقتی در انتقال آنها دهند؟

نوشت افزارهای مختلف

شیوه کار مؤلفان و کاتبان باستانی در نظر انسان امروز که در عصر تبادل سریع انبوه اطلاعات زندگی می‌کند، می‌تواند ابتدایی و پُرمشقت بناید. اما برای آنان نوشتن و استنساخ کردن به منزله هنری بود که صرفاً در خدمت حفظ و اشاعه مکتوبات بس ارزشمند درمی‌آمد. در دوران باستان همه گونه مواد کانی و گیاهی و حیوانی برای کتابت مورد استفاده قرار می‌گرفتند. قطعه‌های سفالین و لوحهای گلی یا مومی، موادی بودند که برای نوشتن و نگاه داشتن حسابها و انجام مکاتبه‌ها مورد استفاده قرار می‌گرفتند. متنهای مهم‌تر روی مواد اعلاتری همچون پاپیروس و پوست حفظ می‌شدند.

پاپیروس یا بُردی، گیاه فی‌مانند بزرگی بود که بر کرانه‌های رود نیل و در نواحی باتلاقی پیرامون مدیرانه می‌روید. از باریکه‌های این گیاه ورقه‌هایی می‌ساختند و از آنها برای نگاشتن متنها استفاده می‌کردند. ورقه‌های پاپیروس شکننده بودند و اگر در

معرض رطوبت قرار می‌گرفتند، به مرور زمان می‌پوسیدند. بدین سبب، پاپیروسها را در صندوقها یا کوزه‌ها نگاه می‌داشتند. پاپیروسها که در آب و هوای خشک نواحی خاور نزدیک باقی می‌ماندند، در مصر و قُرآن (در اردن) به وفور یافت شده‌اند.

از پوست گاو و گوسفند یا بز نیز برای نوشتن متنها و تهیه پوست‌نوشته‌ها^(۱) استفاده می‌کردند. ابتدا پوست را در دوغاب آهک می‌خیساندند تا نرم بماند، سپس سطح آن را می‌ساییدند و پرداخت می‌کردند. پوست نسبتاً گران‌قیمت بود و متن مکتوب را مبدل به شیئی تجملی می‌کرد. در سده‌های میانه، نوشتن یک کتاب نیازمند پوست تعداد زیادی دام بود و برای متنی که بر این پوستها نگاشته می‌شد، کاتب باید ساهای زیادی از عمر خود را وقف این کار می‌کرد؛ با این حال، پوست محمل کارآمد و مقاومی برای نوشته‌ها بود که از سده هشتم ق م در بین‌النهرین به کار برده می‌شد. این امکان وجود داشت که بر پشت و روی پوست نوشته شود و اغلاط با تراشیدن ملایم سطح پوست پاک می‌شدند. از این روی، اندک اندک پوست جایگزین پاپیروس شد. در سده‌های میانه برای نوشتن کتابهای نفیس از پوست لطیف احشامی که مرده به دنیا می‌آمدند^(۲)، استفاده می‌کردند. سرانجام در سده نخست میلادی کاغذ در چین ساخته شد و به زودی به مغرب‌زمین راه یافت. اما تنها پس از آن که گوتنبرگ در ۱۴۵۵ ماشین چاپ را اختراع کرد، کاغذ به طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار گرفت.

متن کتاب مقدس را بر طومارهایی می‌نگاشتند که به لاتینی volumina خوانده می‌شدند (صورت مفرد آن volumen بود). نخستین مسیحیان، میان سده‌های اول تا چهارم میلادی، متنها را در دفترهایی با ورقهای دوخته شده می‌نگاشتند که نیاکان کتابهای امروزی بودند و به لاتینی codices نامیده می‌شدند (صورت مفرد آن codex بود). از آن دوره به بعد، کاربرد طومار به تدریج کنار گذاشته شد.

زبانهای کتاب مقدس

ترجمه‌های نوین کتاب مقدس برای خوانندگان امروزی چنین تصویری پدید می‌آورند

(1) parchemins

(2) vélin

که متنهاى تشکيل دهنده اين اثر داراى گونه‌اى وحدت زباني بوده‌اند. حال آن که در نسخه‌هاى خطى کهن چنين وحدتى به چشم نمى‌خورد. از سويى، کتابها به چند زبان نگاشته شده‌اند و از سوى ديگر، حتى در يک کتاب، الفاظ يا قطعه‌هاى به زبان ديگر به چشم مى‌خورند که از چند واژه تا چند آيه و چند فصل را شامل مى‌شوند.

زبان اصلى کتاب مقدس عبرى است. سراسر عهد عتيق به اين زبان تأليف شده است، البته به جز ار: ۱۱/۱۰؛ دان: ۲۸/۷-۴/۲؛ عز: ۱۸/۶-۸/۴؛ ۱۲/۷-۲۶ که به زبان آرامى نگاشته شده‌اند. عبرى به رده زبانه‌اى سامى تعلق دارد و زبان سرزمين کنعان در دوران باستان بوده است. در واقع، زبان عبرى اکثر کتابهاى عهد عتيق، زبان کنعاني رايج در فلسطين در هزاره اول ق م بوده است. در اش: ۱۸/۱۹ نيز از عبرى به عنوان «زبان کنعان» ياد شده است. عبرى مانند ساير زبانه‌اى سامى، به ويژه آرامى و عربى، داراى خطى بود که در آن تنها همخوانها يا صامتها نگاشته مى‌شدند و اين خصوصيت از ديرباز مشکلاتى در قرائت و تثبيت صورت نهايى متنها پديد مى‌آورد.

عبرى زباني آهنگين است که در آن از جناس استفاده مى‌شود. همچنين استعارات زيادى در آن به کار مى‌رود. مثلاً از «رسوايى» به سنگ پاگيرى تعبير مى‌شود که سبب سقوط انسان مى‌گردد و «رحمت» حسى است که احشاء را فرا مى‌گيرد. صرف افعال در اين زبان تنها شامل دو حالت مى‌شود: عمل انجام شده که غالباً با گذشته تطابق مى‌يابد و عمل انجام نشده که اکثراً با آينده منطبق مى‌شود. مفاهيم زمانهاى گذشته و حال و آينده به اقتضاي بافت متن مشخص مى‌شوند و صورت فعل تنها مابين عمل انجام شده و عمل انجام نشده است. اين مشخصات بيانگر دشوارىهاى است که در ترجمه عبرى پديد مى‌آيد و غايبانگر سبک خاصى است که متن ترجمه شده به خود مى‌گيرد. زيرا اغلب اوقات بافت متن نشان مى‌دهد که عمل در گذشته واقع مى‌شود يا در آينده، اما بسيار پيش مى‌آيد که متن معنى روشنى ندارد و بسيارى از اختلافات ترجمه‌هاى کتاب مقدس از اينجا نشأت مى‌گيرند. با اين همه، عبرى از سده دوم ميلادى به عنوان زبان متون مقدّس و تعاليم دينى و شروح ربّنى و مناسک مذهبي يهودى باقى مانده است.

همان طور که پيش از اين گفته شد، در عهد عتيق قطعه‌هاى به زبان آرامى نيز به

چشم می‌خورند که در قیاس با متنهای عبری، حجم بسیار اندکی را به خود اختصاص می‌دهند. آرامی نیز به خانواده زبانهای سامی تعلق دارد، اما ساده‌تر از عبری است. در دوران مسیح، در فلسطین به زبان آرامی تکلم می‌شد و خود عیسی آرامی زبان بود. از سده اول ق م، متنهای عبری را که در کنیسه‌ها خوانده می‌شدند، به زبان آرامی ترجمه و شرح می‌کردند و این ترجمه‌های همراه با شرح را ترگوم^(۱) می‌نامیدند. زبان مردم جلیل که یکی از لهجه‌های آرامی بود، زبان مادری عیسی و رسولان او بود.

سراخام باید از یونانی یاد شود که زبان عهد جدید و برگردانهای مهمی چون ترجمه هفتادی^(۲) است. کتابهای قانونی ثانی^(۳) نیز به یونانی و از طریق ترجمه هفتادی به دست ما رسیده‌اند. این کتابها عبارتند از: طوبیا، یهودیت، اول و دوم مکابیان، باروک، حکمت سلیمان، حکمت بن سیرا و بخشهایی از کتابهای اِشتر و دانیال. عنوان «قانونی ثانی» را سیکستوس سِنایی^(۴) که یهودی به مسیحیت گرویده و پیرو فرقه دومینیکیان بود، در سده شانزدهم میلادی برای این نوشته‌ها وضع کرد. زبان یونانی عهد جدید و ترجمه هفتادی، «کوینه»^(۵) یا «زبان عام» نام دارد و صورتی از زبان یونانی است که از سده چهارم ق م تا چند سده بعد از میلاد در یونان و مشرق‌زمین یونانی مآب رواج داشته است.

تفکیک دو «عهد»

کتاب مقدس دربرگیرنده مجموعه‌ای از نوشته‌ها است که نیازمند تفکیک و رده‌بندی هستند. مسیحیان این نوشته‌ها را در دو مجموعه بزرگ تحت عنوان «عهد عتیق» و «عهد جدید» رده‌بندی کردند. عنوان نخست برگرفته از کلام پولس است که در یکی از رساله‌های خود، از «عهد عتیق» سخن می‌گوید (۲ کر: ۱۴/۳). عنوان دوم ملهم از کلام عیسی در شام آخر (لو: ۲۲/۲۰) و سپس پولس (۲ کر: ۶/۳) است که از «عهد جدید» سخن به میان می‌آورند. مسیحیان برای جلوگیری از ایجاد این تصور که هرآنچه عتیق است، منسوخ شده نیز هست، گاه عهد عتیق را عهد «نخست» نامیده‌اند. در فراسوی

(1) targum

(2) Septante

(3) livres deutérocanoniques

(4) Sixte de Sienne

(5) koiné

این نام‌گذاریها و عناوین، نکتهٔ اساسی این است که یگانگی دو عهد درک شود و در عین حال، ویژگیهای هر کدام از آنها مورد توجه قرار گیرد. بدین سان، مسیحیان کتاب مقدس عبرانی را از یهودیان گرفتند و عهد جدید را به آن افزودند. البته یهودیان عهد جدید را جزء کتاب آسمانی خود نمی‌شمارند. امروزه متون کتاب مقدس و ترتیب توالی آنها نزد جماعت‌های مختلفی که از این کتاب استفاده می‌کنند، صورتهای متفاوتی دارد.

کتاب مقدس عبرانی

کتاب مقدس عبرانی تنها شامل کتابهای عبری می‌شود. مسیحیان این مجموعه را «کتابهای قانونی اول»^(۱) نیز می‌نامند. کتاب مقدس عبرانی دارای سه بخش است: تورات، نبییم و کتویم. یهودیان نخستین حروف عناوین این سه بخش را برگرفتند و از آنها نام اختصاری تَنَخ را ساختند که عنوان کتاب آسمانی آنان است.

تورات که همان شریعت است، منشور عهد میان خدا و قوم او است. تورات از پنج طومار تشکیل می‌شده و از این روی در یونانی آن را *hè pentateuchos* به معنی «کتاب پنج جلدی» می‌نامیدند.

نبییم مشتمل بر پیامبران متقدم و پیامبران متأخر است. پیامبران متقدم که در سنت اسکندرانی تحت عنوان کتابهای «تاریخ» شناخته می‌شوند، از بسط عهد الهی در تاریخ حکایت می‌کنند. پیامبران متأخر دربرگیرنده کلامهایی است که انبیا خطاب به قوم اسرائیل اعلام کرده‌اند.

کتویم که همان مکتوبات است، مشتمل بر کتابهای شاعرانه و حکمت و دعاها و روایت‌های تهذیبی است. در میان این مکتوبات، پنج کتاب به نام *حَمَش مِگیلوت*^(۲) به معنی «پنج طومار» خوانده می‌شوند که عبارتند از: غزل‌ها، رُوت، مراثی، جامعه و اِشتر. این کتابها در پاره‌ای از اعیاد بزرگ یهودی به عنوان پاسخ آیینی به قرائت پنج طومار تورات خوانده می‌شوند.

(1) livres protocanoniques (2) *Hamesh megillot*

همچنان که پیش از این گفته شد، در عبری باستان تنها همخوانها یا صامت‌ها نگاشته می‌شدند و این موجب بروز مشکلاتی در قرائت و تثبیت صورت نهایی متنهای کتاب مقدس عبرانی می‌شد. از این روی، مَسُورَت‌ها^(۱) که عالمان یهودی بودند (مَسُورَه^(۲)) در عبری به معنی «سنت» است، میان سده‌های پنجم و دهم میلادی، با افزودن نقطه‌ها و تیره‌هایی به خط عبری که کارکردی شبیه واکه‌ها یا مصوت‌ها داشتند، قرائت متن کتاب مقدس عبری را تثبیت کردند. کار آنها در اعراب‌گذاری متن عبری موجب پدید آمدن متن مَسُورَه‌ای^(۳) کتاب مقدس شد. این روش از سده دوازدهم میلادی عمومیت یافت. مشهورترین مَسُورَت‌ها از خانواده بن‌آشیر در طبریه برخاستند.

عهد جدید

عهد جدید عنوان مجموعه نوشته‌های دینی است که مسیحیان به کتاب مقدس عبرانی افزوده‌اند. این مجموعه دربرگیرنده بیست و هفت نوشته است که جملگی به زبان یونانی به دست ما رسیده‌اند. عهد جدید شامل بخشهای مختلفی به شرح زیر است.

انجیل‌های چهارگانه به شرح رویدادهای زندگی و تعلیمات عیسی می‌پردازند. در این نوشته‌ها زندگی عیسی از بدو تولد تا صعود او به آسمانها شرح داده می‌شود و تعلیم دینی وی به تفصیل بیان می‌گردد. سه انجیل مَتّی، مَرْقَس و لوقا به دلیل شباهتهای زیادی که با هم دارند، «انجیل‌های نظیر»^(۴) خوانده می‌شوند. اما انجیل یوحنا از لحاظ ساختار متن و سبک بیان تعلیم عیسی، تفاوت‌هایی با سه انجیل نخست دارد.

اعمال رسولان که اثر لوقای انجیل‌نگار است، در اصل ادامه انجیل سوم بوده است. در این نوشته لوقا کوشیده تا انتشار پیام نجات عیسی را ضمن شرح اعمال پطرس و پولس و اشتفانوس بیان کند. این نوشته حاوی اطلاعات ارزشمندی برای درک تاریخ مبادی مسیحیت است.

رساله‌های پولس مجموعه نامه‌هایی هستند که خطاب به جماعت‌های مسیحی نوشته

(1) massorètes

(2) massorah

(3) texte massorétique

(4) Évangiles synoptiques

شده‌اند و در آنها پوئس به شرح آراء دینی و اندیشه‌های الهیاتی خویش پرداخته است. مطالعه این رساله‌ها برای درک نظام اعتقادی مسیحیت، حائز اهمیت بسیار است. رساله‌های عام مجموعه نامه‌هایی هستند که مخاطب خاصی ندارند (به استثنای رساله‌های دوم و سوم یوحنا) و از این روی عام یا کاتولیک خوانده شده‌اند. در این نامه‌ها نیز اندیشه‌های دینی و اعتقادات مسیحی شرح و بسط داده شده‌اند. مکاشفه که آخرین بخش عهد جدید است، در قیاس با سایر قسمت‌ها، سبک ادبی کاملاً متفاوتی ارائه می‌کند. رؤیاهایی که در مکاشفه نقل می‌شوند و غادگرایی شدید آنها، به این اثر سیایی معماگونه می‌بخشد. معتبرترین نسخه‌های کهن کتاب مقدس که عهد عتیق و عهد جدید را توأمان در خود دارند، عبارتند از نسخه سینایی^(۱) و نسخه واتیکان^(۲) که متعلق به سده چهارم میلادی هستند و نسخه اسکندران^(۳) که به سده پنجم میلادی تعلق دارد.

قانون کتاب مقدس

متن کتاب مقدس حاصل گزینش آثاری از میان نوشته‌های بسیار بوده است که شمار زیادی از آنها از بدنه اصلی این کتاب خارج شده‌اند و تحت عنوان «مجموعات»^(۴)، «منحولات»^(۵) و کتابهای «قانونی ثانی»^(۶) شناخته می‌شوند. تعداد و ترتیب نوشته‌های رسمی کتاب مقدس نزد جماعت‌های مختلف مسیحی یکسان نیست و فهرست کتابهای به رسمیت شناخته شده که اصطلاحاً به آن «قانون»^(۷) گفته می‌شود، در کلیساهای مختلف صورتهای متفاوتی دارد. واژه «قانون» که از لفظ یونانی kanôn گرفته شده و به معنی «قاعده» است، به فهرست نوشته‌های مصوب مراجع دینی اطلاق می‌شود.

قانون کتاب مقدس عبرانی در حدود سال ۹۰ میلادی در مجلس یَئِیتا وضع شد. در واقع، پس از ویرانی معبد اورشلیم در سال ۷۰ میلادی به دست رومیان، عالمان یهودی در یَئِیتا گرد آمدند تا برای تمشیت امور همکیشان خود چاره‌اندیشی کنند. در این مجلس

(1) Codex Sinaiticus

(2) Codex Vaticanus

(3) Codex Alexandrinus

(4) apocryphes

(5) pseudépigraphes

(6) deutérocanoniques

(7) canon

میان عالمان یهودی مباحثاتی در باب قانونی بودن برخی از کتابها همچون جامعه و ایوب و غزل غزلها درگرفت. سرانجام این کتابها به رسمیت شناخته شدند و در نهایت قانون رسمی کتاب مقدس عبرانی تثبیت گشت.

مسیحیان اولیه که از برگردان یونانی کتاب مقدس عبرانی با عنوان ترجمه هفتادی استفاده می کردند، قانون یهودی را که در مجلس یَئِیْتَا وضع شده بود در نظر نمی گرفتند. آنان از فهرست عهد عتیق در ترجمه هفتادی استفاده می کردند که مشتمل بر کتابهای قانونی اول، کتابهای قانونی ثانی و چند کتاب معمول می شد. این فهرست تفاوتهایی با قانون یهودی داشت. در اواخر سده دوم میلادی که دو مجموعه عهد عتیق و عهد جدید شکل گرفت، مسئله قانونی بودن کتابهای آنها مطرح گشت. آنگاه ملیتون^(۱) که اسقف ساردیس^(۲) در آسیای صغیر بود، نخستین فهرست کتابهای عهد عتیق را تدوین کرد. این فهرست بسیار شبیه قانون یهودی بود.

کلیسای کاتولیک از زمان شورای تِرنِتو^(۳) در ۱۵۴۶، کتابهای قانونی اول و کتابهای قانونی ثانی را به رسمیت شناخت. کلیسای ارتدوکس در این باره هیچگاه تصمیم قطعی نگرفت. با این حال، کتابهای قانونی اول و کتابهای قانونی ثانی را پذیرفت، اما حجیت یکسانی برای آنها قائل نشد. کلیسای پروتستان قانون کتاب مقدس عبرانی را اختیار کرد و بدین سان کتابهای قانونی ثانی را به رسمیت نشناخت و آنها را «مجموعات» نامید. اما برخی از پروتستانها برای این کتابها خصلت سازنده قایل شدند و آنها را به صورت پیوست به کتاب مقدس خود ضمیمه کردند.

در خصوص قانون عهد جدید، قدیمی ترین فهرستی که می شناسیم، حدوداً به سال ۲۰۰ میلادی تعلق دارد و مشتمل بر صورت رسمی کتابهایی است که در کلیسا خوانده می شدند. این صورت را یک کتابدار میلانی به نام لُودوویکو آتونیو مُوراتوری^(۴) در

(1) Méliton

(2) Sardes

(۳) Trento (به فرانسه Trente)، شهری واقع در شمال ایتالیا که نوزدهمین شورای جامع مسیحیت طی سه مرحله در ۱۵۴۵-۱۵۴۹، ۱۵۵۱-۱۵۵۲، ۱۵۶۲-۱۵۶۳ در آن تشکیل شد. این شورا اقدامات مؤثری در جهت اصلاحات کلیسای کاتولیک رومی انجام داد.

(4) Ludovico Antonio Muratori

سال ۱۷۴۰ در کتابخانه آمبروزیان^(۱) شهر میلان کشف کرد. صورت مزبور که به نام قانون موراتوری شناخته شده، در یک نسخه خطی لاتینی متعلق به سده هشتم آمده است و شامل چهار انجیل، اعمال رسولان، سیزده رساله پولس، رساله یهودا، دو رساله یوحنا و مکاشفه می‌شود. در این فهرست، رساله به عبرانیان از قرائت عمومی کنار نهاده شده و از رساله‌های پطرس، یعقوب و رساله سوم یوحنا نام نرفته است. در عوض نوشته‌های معمولی همچون مکاشفه پطرس ذکر شده‌اند.

فصل و آیه

برای آن که خوانندگان کتاب مقدس به راحتی بتوانند قطعه مورد نظر خود را بیابند یا دیگران را به آن ارجاع دهند، متنهای کتاب مقدس به واحدهای بزرگ و کوچک تقسیم شده‌اند. واحدهای بزرگ موسوم به فصل یا باب، مشتمل بر یک قطعه می‌شوند و واحدهای کوچک‌تر موسوم به آیه، از یک یا دو جمله تشکیل می‌شوند. بنابراین، برای اشاره کردن یا یافتن مطلبی از کتاب مقدس، کافی است نام کتاب و شماره فصل و آیه را مشخص سازیم.

فصل‌بندی کتاب مقدس ریشه در سنت یهودی قرائت تورات در کنیسه‌ها دارد. اما تقسیمی که امروزه مورد استفاده قرار می‌گیرند، تازه‌ترند. در سده دوازدهم میلادی، استیون لنگتن^(۲) که اسقف اعظم کانتربری بود، کتاب مقدس را به فصلهایی با طول برابر تقسیم کرد. تقسیمات او اندک اندک پذیرفته شدند. تقسیم فصلها به آیه‌ها چند سده بعد انجام پذیرفت، زمانی که در سده شانزدهم میلادی، روبر ایتین^(۳) فرانسوی و پسر او هانری ایتین^(۴) و تئودور دو پز^(۵) فصهای کتاب مقدس را به آیه‌ها تقسیم کردند.

اما در سده هفدهم میلادی شیوه جدیدی در تقسیمات کتاب مقدس پدید آمد و آن زمانی بود که آتیاس^(۶) هلندی در ۱۶۶۱ کتاب مقدس عبرانی را با تقسیم‌بندی متفاوتی در فصلها و آیه‌ها به چاپ رساند که کپایش از روی بندهای نسخه‌های خطی عبری

(1) Biblioteca Ambrosiana (2) Stephen Langton (3) Robert Estienne
(4) Henri Estienne (5) Théodore de Bèze (6) Athias

گرفته‌برداری شده بود. کار آتیاس تأثیر زیادی در سراسر اروپا بر جای نهاد و تقسیمات او به تدریج در تمامی چاپهای متنهای اصلی عبری وارد شدند.

این دو شیوه تقسیم‌بندی، به ترجمه‌های نوین کتاب مقدس نیز راه یافتند. پاره‌ای از ترجمه‌ها، همچون شاه جیمز^(۱)، ترجمه جدید بین‌المللی^(۲)، داربی^(۳) و اوستروالد^(۴)، تقسیمات لَنگِن-اِتِن را اختیار کردند. در حالی که ترجمه‌های جدیدتر کلاً تقسیم‌بندی آتیاس را برگزیدند. اختلافات شماره‌گذاری فصلها و آیه‌ها که در چاپهای مختلف کتاب مقدس دیده می‌شوند، از اینجا نشأت می‌گیرند، چرا که درکهای متفاوتی از پیوستگی موضوعات و کیفیت تقطیع آنها وجود داشته است.

به هر حال، این تقسیم‌بندی وسیله کارآمدی است تا خوانندگان کتاب مقدس راه خود را در متنهای این اثر حجیم پیدا کنند. اما باید توجه داشت که این تقسیمات لزوماً واحدهای معنایی کتاب مقدس را مشخص نمی‌سازد.

ترجمه‌های قدیم و جدید کتاب مقدس

ترجمه کتاب مقدس تاریخی طولانی دارد و این کتاب از دیرباز به زبانهای مختلف ترجمه شده است. این ترجمه‌ها به دوره اصلی تقسیم می‌شوند: نخست ترجمه‌های «کهن» که تا سده‌های میانه انجام پذیرفتند. در این رده به ترجمه اسلاوی قدیس سیریل^(۵) و قدیس متودیوس^(۶) که با هم برادر بودند، برمی‌خوریم (سده نهم). قدیس سیریل برای اسلاوی که زبانی شفاهی بود، الفبایی ملهم از الفبای یونانی ابداع کرد که به نام او سیریلیک^(۷) خوانده می‌شود و امروزه الفبای روسی، صربی و بلغاری صورت کنونی سیریلیک هستند. همچنین ترجمه عربی سعید قُیُومی معروف به سعدیا بن یوسف قُیُومی (حدود ۸۸۵-۹۴۲) که از یهودیان اهل قُیُوم در مصر بود، ترجمه‌های لاتینی، یونانی، آرامی، سریانی، اتیوپیایی، مصری قدیم و ارمنی نیز جزء این رده هستند. رده دوم شامل

(1) King James

(2) New International Version (NIV)

(3) Darby

(4) Ostervald

(5) Saint Cyrille

(6) Saint Méthode

(7) Cyrillique

ترجمه‌های «نوین» می‌شود که پس از پیدایش صنعت چاپ انجام پذیرفتند. این ترجمه‌ها تعداد شگفت‌آوری دارند و کتاب مقدس تا ۱۹۷۷ به هزار و ششصد و سی و یک زبان ترجمه شده است (به ویژه در میان معتقدان به مذهب پروتستان). این در حالی است که تا ابتدای سده نوزدهم، کتاب مقدس تنها به هفتاد و یک زبان برگردانده شده بود.

ترجمه و نشر آن بخش از کتاب مقدس که مختص یهودیان است و کتاب مقدس عبرانی یا عهد عتیق نامیده می‌شود، محدودتر بوده است. یهودیان که همواره مقید به حفظ هویت قومی خود بودند، برای انجام مناسک دینی، از کتاب مقدس عبرانی یا ترجمه آرامی آن که ترگوم نام داشت، استفاده می‌کردند. با این حال، ترجمه‌هایی به فارسی-یهودی یا فارس‌یهود^(۱) (سده‌های ۱۳-۱۵)، اسپانیایی-یهودی یا لادینو^(۲) (سده‌های ۱۳-۱۸) و آلمانی-یهودی یا یدیش^(۳) (سده‌های ۱۳-۱۵) انجام پذیرفته است.

در بسیاری از این ترجمه‌ها، تنها بخشهایی از کتاب مقدس به زبانی دیگر برگردانده می‌شدند، زیرا مترجمان روی بخشهای مورد استفاده در آیینهای عبادی کار می‌کردند. از سوی دیگر، برای تعلیم اقشار مردم، ترجمه گزیده‌ای از ادعیه و قصص کفایت می‌کرد. سرانجام، ترجمه کل کتاب مقدس با توجه به حجم این کتاب و دشواریهای کار، سبب می‌گشت که ترجمه به صورت قطعه قطعه انجام پذیرد.

در کنار این برگردانها، ترجمه‌های کاملی از متن کتاب مقدس در دورانهای قدیم برای استفاده جوامع مختلف دینی انجام پذیرفت. پاره‌ای از این ترجمه‌ها دارای اهمیت بنیادین

(۱) فارسی-یهودی (judéo-persan) یا «فارس‌یهود»، همان فارسی بوده که به خط عبری آوانگاری می‌شده است. آثار باقی مانده فارس‌یهود مشتمل بر ترجمه‌های تورات و دیگر بخشهای کتاب مقدس عبرانی و نیز منظومه‌های شعری ملهم از قصص دینی یهودی و داستاهای منظوم است.

(۲) اسپانیایی-یهودی (judéo-espagnol) یا لادینو (ladino)، شکل خاصی از زبان اسپانیایی بوده که در برخی از جماعت‌های یهودی مشرق‌زمین و شمال آفریقا بدان تکلم می‌شده است. اعضای این جماعت‌ها اعقاب یهودیانی بودند که در اواخر سده پانزدهم از اسپانیا اخراج شدند. کلمات عبری زیادی در این زبان راه یافت و برای نوشتن آن از خط عبری استفاده می‌شد.

(۳) آلمانی-یهودی (judéo-allemand) یا یدیش (yiddish)، یکی از زبانهای ژرمنی بوده که در جماعت‌های یهودی ساکن مناطق مختلف اروپای مرکزی و شرق و نزد پاره‌ای از محیط‌های یهودیان مهاجر (ایالات متحده و...) بدان تکلم می‌شده است. کلمات عبری بسیاری در این زبان راه یافته و برای نوشتن آن از خط عبری استفاده می‌شده است.

هستند، همانند برگردان یونانی کتاب مقدس عبرانی که به نام ترجمه هفتادی شناخته می‌شود و انجیل‌نگاران و مسیحیان بعدها آن را اختیار کردند، ترجمه یونانی آکوئلا پونتیکوس^(۱) و برگردان لاتینی قدیس هیرونوموس^(۲) که وولگات^(۳) نام دارد.

ترجمه‌های آرامی موسوم به ترگوم

ترگوم به ترجمه‌های آرامی گفته می‌شود که یهودیان فلسطین و بابل در طول سده‌ها از متون کتاب مقدس عبرانی انجام دادند. احتمالاً در اواخر دوران پیش از میلاد، یک ترگوم تورات با چند نسخه بدل وجود داشته است. واژه ترگوم نه عبری و نه سامی، بلکه لفظی حقیقی به معنی «ترجمه» یا «شرح» است. مترجم رسمی کنیسه‌ها ترگمن^(۴) (ترجمان) یا متورگمن^(۵) (مترجم) نام داشت.

ترجمه‌های آرامی قطعات کتاب مقدس به سرعت به کتابت درآمدند و در قالب مجموعه‌هایی که با بخشهای کتاب مقدس متناظر بودند (تورات، پیامبران و غیره) گرد آورده شدند. این ترجمه‌ها به صورت لفظ به لفظ انجام نمی‌پذیرفتند و به سبب انعطافی که در کار مترجمان وجود داشت، نکات تفسیری نیز در لابه‌لای متنهای ترجمه شده راه می‌یافت، بدان سان که پاره‌ای از این ترجمه‌ها به صورت تفسیر متن اصلی درآمدند و شماری از برگردانهای کهن آرامی وجود دارند که به هیچ عنوان نمی‌توان نام ترجمه بر آنها نهاد. البته در این روش، نیت تأویل و قرائت تازه نیز نهفته بوده و یهودیان بدین سان می‌خواستند دین خود را با هنجارهای زمانه وفق دهند.

برگردان یونانی معروف به ترجمه هفتادی

ترجمه هفتادی نخستین برگردان یونانی کتاب مقدس عبرانی است که در سده سوم ق م به اتمام یهودیان اسکندریه انجام گرفت. این ترجمه برای یهودیانی تهیه شد که در خارج از فلسطین پراکنده شده بودند و به یونانی که زبان رایج آن دوران بود سخن می‌گفتند.

(1) Aquila Ponticus

(2) Saint Jérôme

(3) Vulgate

(4) torgeman

(5) meturgeman

طبق گزارشی که در نامه آریستایوس^(۱) آمده است، بطلمیوس دوم ملقب به فیلا دلفوس (۲۸۵-۲۴۶ ق م) فرمان داد تا هفتاد و دو عالم یهودی (شش تن از هر کدام از اسباط دوازده گانه اسرائیل) در جزیره فاروس^(۲) واقع در مقابل اسکندریه گرد آیند و کتاب مقدس عبرانی را به یونانی ترجمه کنند. این ترجمه نام این گروه را به خود گرفت و *Septuaginta* یا کتاب مقدس هفتاد نفری خوانده شد. در نامه آریستایوس چنین آمده است: «هر روز، همچنان که پیش از این گفتم، آنان (گروه هفتاد نفری) در محله خود که از حیث آسایش و روشنایی، دلپذیر بود، گرد می آمدند و کار مقرر شده را انجام می دادند. باری، کار ترجمه در هفتاد و دو روز به پایان رسید، گویی این مشیت از پیش مقدر شده الهی بود»^(۳). با این همه، امروزه پاره‌ای از محققان بر این عقیده‌اند که کل کار این ترجمه احتمالاً طی دو تا سه سده، در مکانهای مختلفی از مصر تا فلسطین اجرا شده است.

ترجمه هفتادی افزون بر کتاب مقدس عبرانی، شامل کتابهای قانونی ثانی که به زبان یونانی منتقل شدند و ضحائم یونانی کتابهای اِستِر و دانیال نیز می‌شود. همچنین چند کتاب مورد استفاده آباء یا نویسندگان قدیم کلیسا که بعدها مراجع مسیحی آنها را به رسمیت نشناختند و تحت عنوان «مجموع» رده‌بندی کردند، در ترجمه هفتادی وارد شده‌اند. این ترجمه یونانی تأثیر به سزایی در نفوذ یکتاپرستی یهودی در قلمرو تحت سیطره فرهنگ یونان داشت و مبدل به کتاب مقدس یهودیان و بعدها مسیحیان ساکن کرانه‌های مدیترانه شد. تا آن زمان که قدیس هیرونوموس ترجمه هفتادی را کنار زد، این برگردان مورد پذیرش تقریباً تمامی کلیساها بود و مؤلفان انجیلها نیز از آن استفاده کردند. به استثنای ترجمه سریانی کتاب مقدس (پشیتو)^(۴) یا پشیتا^(۵) و وولگات، تمامی برگردانهای کهن کتاب مقدس عبرانی از روی ترجمه هفتادی انجام پذیرفتند.

از سده دوم میلادی به بعد، ترجمه هفتادی به شماری از زبانهای محلی برگردانده شد که در این خصوص می‌توان از ترجمه گوتیک وولفیل^(۶) یا اولفیل^(۷) در اروپای شرقی و

(1) Aristée

(2) Pharos

(۳) نامه آریستایوس به فیلوکراتیس، ترجمه فرانسه از آندره پلتیه (André Pelletier)، منابع مسیحی شماره ۸۹.

(4) Peschitto

(5) Peschitta

(6) Wulfila

(7) Ulfila

ترجمه‌های قبطی در مصر یاد کرد.

در اواخر سده دوم میلادی، یکی از نوگرویدگان به آیین یهود به نام تئودوتیون^(۱) ترجمه هفتادی را بر اساس متن عبری تصحیح کرد. کار او مورد استقبال مسیحیان قرار گرفت و قدیس هیرونوموس برای ترجمه خویش وولگات از آن استفاده کرد. پس از تئودوتیون، در همان اواخر سده دوم میلادی، سوماخوس^(۲) نیز کوشید ترجمه هفتادی را ادبی و فهم‌پذیرتر سازد.

پس از آن که جدایی میان یهودیان و مسیحیان محرز گشت، ربن‌ها بر آن شدند تا ترجمه‌ای یونانی از کتاب مقدس انجام دهند که کیفیت ادبی آن با ترجمه هفتادی به کلی متفاوت باشد. از میان کوششهایی که در این راه صورت گرفت، باید از ترجمه آکوایلا پونتیکوس در سده دوم میلادی یاد کرد که از آن در تلمود به عنوان برگردانی نمونه به لحاظ صحت و وفاداری به متن عبری یاد شده است. آکوایلا که اصلیت یونانی داشت و اهل پونتوس^(۳) بود، در ابتدا غسل تعمید داده شد، اما بعدها از مسیحیت گسست و به یهودیت پیوست. او از زمره بهترین شاگردان ربن بزرگ یهودی عقیبا بن یوسف^(۴) بود و اصول تفسیری او را در کار ترجمه خود به کار بست.

ترجمه لاتینی وولگات اثر قدیس هیرونوموس

مسیحیان در سده نخست میلادی برای مطالعه کتاب مقدس عبرانی، از متن یونانی ترجمه هفتادی استفاده می‌کردند. اما از سده سوم میلادی، یونانی دیگر زبان مشترک سرزمینهای پیرامون مدیترانه نبود. ترجمه هفتادی در شمال آفریقا و سرزمین گل و سپس در رم، به لاتینی برگردانده شد. این برگردانها، ترجمه‌های کهن لاتینی^(۵) را شکل دادند که ترتولیانوس^(۶) در سده دوم و قدیس کوپریانوس^(۷) در سده سوم آنها را تأیید کردند. در این دوران قدیس هیرونوموس (حدود ۳۴۵-۴۲۰) مبادرت به انجام ترجمه لاتینی تازه‌ای از کتاب مقدس کرد. این عالم مسیحی که نام کامل او ائوسیپیوس سوفرونوس

(1) Théodotion

(2) Symmaque

(3) Pont

(4) Aquiba

(5) *Vetus Latina* (*Vetus Italia*)

(6) Tertulien

(7) Saint Cyprien

هیرونوموس^(۱) بود، در ناحیه دالماسی^(۲) که در غرب بالکان و بر کرانه دریای آدریاتیک واقع است، به دنیا آمد. او که دارای تواناییهای ذهنی فوق العاده بود، تحصیلات خود را در رم انجام داد. سپس به سوریه رفت و به کسوت راهبان درآمد و گوشه انزواگزید. از ۳۷۵ تا ۳۸۰ یونانی و عبری و سریانی آموخت و با اندیشه‌های اورینگنس^(۳) و اثر مهم او با عنوان هگزاپلس^(۴) آشنا گشت. سپس به دعوت پاپ داماسوس اول^(۵) به رم رفت و منشی او شد. پاپ از او خواست تا ترجمه کهن لاتینی را تصحیح و تنقیح کند. او بخش اعظم این کار را در بیت لحم انجام داد. اما به زودی آن را کنار نهاد و از ۳۹۰ تا ۴۰۵ ترجمه لاتینی جدیدی از کتاب مقدس بر اساس متنهای اصلی انجام داد.

قدیس هیرونوموس لفظ وولگات را برای ترجمه یونانی هفتادی و ترجمه‌های کهن لاتینی به کار می‌برد. اما از دوران سده‌های میانه به بعد، واژه وولگات (vulgata editio) به معنی تحریری که به صورت عام مورد استفاده قرار می‌گیرد) اختصاصاً برای ترجمه لاتینی قدیس هیرونوموس به کار رفت. شورای تِرنِتو در ۸ آوریل ۱۵۴۶ اعلام کرد که تحریر کهن وولگات که طی سده‌ها مورد استفاده و تأیید کلیسا بوده است، در درسهای همگانی و مباحثات و وعظها و تفاسیر باید اسیل شمرده شود و هیچ‌کس نباید به خود اجازه دهد که آن را به هر انگیزه‌ای نفی کند. از فحوای این حکم چنین برمی‌آید که از میان ترجمه‌های متعدد لاتینی کتاب مقدس که در آن زمان رواج داشت، کلیسا برای وولگات حجیت قائل بود.

در انگلستان، میان ۱۳۸۲ و ۱۳۸۴ میلادی، یک گروه مترجم به سرپرستی جان ویکلیف^(۶) برای نخستین بار وولگات را به انگلیسی ترجمه کردند. در ۱۴۶۶، یوهانس مینلین^(۷) نخستین ترجمه آلمانی وولگات را که یک سده پیش از آن انجام شده بود، در استراسبورگ چاپ کرد.

(1) Eusebius Sophronius Hieronymus

(2) Dalmatie

(3) Origène

(۴) Hexaples، هگزاپلس اثری است که در آن، متن کتاب مقدس عبرانی به خط عبری و آوانگاری همان متن به خط یونانی، به همراه چهار ترجمه بزرگ یونانی آکوئلا پونتیکوس، سوماخوس، ترجمه هفتادی و تئودوتیون، در شش ستون کنار هم آمده‌اند.

(5) Damase I

(6) John Wycliffe

(7) Johannes Mentelin

نخستین کتاب چاپ شده

میان ۱۴۵۲ و ۱۴۵۴، گوتنبرگ در شهر ماینتس آلمان ترجمه لاتینی کتاب مقدس را در تعداد حدوداً ۱۸۰ نسخه چاپ کرد که بعدها به نام کتاب مقدس مازازن^(۱) معروف شد. این نسخه‌ها آنگاه که از کارگاه گوتنبرگ خارج می‌شدند، مطابق میل خریداران خود تذهیب و تجلید می‌شدند. امروزه در سراسر جهان تنها ۴۸ نسخه از کتاب مقدس گوتنبرگ باقی مانده است. بدین سان کتاب مقدس نخستین کتابی بود که به چاپ رسید و از آن پس توسعه صنعت چاپ امکان بخش وسیع ترجمه‌های کتاب مقدس و آثار مذهب نوپای پروتستان را فراهم ساخت.

لوتر و نهضت ترجمه

جنبش اصلاح دینی در سده شانزدهم، برای کتاب مقدس جایگاهی مرکزی قایل بود و به مطالعه متنهای کهن و ترجمه آنها به زبانهای بومی توجهی ویژه نشان می‌داد. در این راستا، پروتستانها با تبعیت از شیوه قدیس هیرونوموس، بر متن عبری تکیه کردند و کتابهای غیر عبرانی یا همان کتابهای قانونی ثانی را که در ترجمه هفتادی آمده بودند، کنار نهادند و آنها را مجعول خواندند. بنابراین، کتاب مقدس پروتستانها دربرگیرنده نوشته‌های کمتری نسبت به کتاب مقدس کاتولیکها و ارتدوکسها است. مارتین لوتر^(۲) نخستین برگردان کامل آلمانی کتاب مقدس را براساس متنهای اصلی عبری و یونانی پدید آورد. این اثر در ۱۵۳۴ انتشار یافت. پس از آن لوتر پیوسته ترجمه خود را بازنگری کرد، اثری که همچون کتاب مقدس قانونی پروتستانهای آلمانی زبان شناخته شد. این نخستین ترجمه آلمانی کتاب مقدس بود که براساس متنهای اصلی تهیه شد و تأثیر عظیمی بر تحول زبان آلمانی نهاد و اقتباسهایی از آن به زبانهای دانمارکی، سوئدی و هلندی به چاپ رسید.

در نیای آنگلوساکسون، ویلیام تیندل^(۳) از ۱۵۲۵ تا ۱۵۳۱ عهد جدید و سپس عهد عتیق را براساس متنهای اصلی یونانی و عبری ترجمه کرد. ترجمه شاه جیمز در

(1) Mazarin

(2) Martin Luter

(3) William Tyndale

۱۶۱۱ انتشار یافت. این ترجمه چند بار بازنگری و به زبانهای دیگر برگردانده شد. در فرانسه، پروتستانها و کاتولیکها ابتدا از کتاب مقدس لوفور دتاپل^(۱) استفاده می کردند که از روی متن لاتینی وولگات ترجمه شده بود. در ۱۵۳۵، پیر روبر اولیوتان^(۲) نخستین ترجمه فرانسه کتاب مقدس را براساس متنهای کهن برای پروتستانها انجام داد. این برگردان راه را برای کارهای بسیاری از جمله ترجمه لویی سوگون^(۳) (۱۸۸۰) گشود.

ترجمه های کاتولیکی نوین

برای تحکیم مبانی اعتقادی کلیسای کاتولیک در برابر جنبش اصلاح دینی، شورای ترینتو (۱۵۴۵-۱۵۶۳) مقررات سختگیرانه ای برای انتشار کتاب مقدس به زبانهای محلی وضع کرد و جایگاه وولگات را مورد تأیید قرار داد. در ۱۵۹۰، پاپ سیکستوس پنجم^(۴) رسماً اعلام کرد که وولگات ترجمه کاتولیکی رسمی کتاب مقدس است. البته این تصمیم منافی انجام بازنگریهای لازم نبود.

در دنیای کاتولیک زمانی دراز به کار ترجمه با شک و تردید نگریسته می شد. اما در پایان سده هفدهم، کاتولیکها مبادرت به ترجمه کتاب مقدس براساس وولگات کردند. نخستین برگردان بزرگ کتاب مقدس به زبان فرانسه به اهتمام لومتر دو ساسی^(۵) انجام گرفت. در ایتالیا ترجمه آنتونیو مارتینی^(۶) را پاپ پیوس ششم^(۷) در ۱۷۸۱ مورد تأیید قرار داد. در اسپانیا نخستین ترجمه کتاب مقدس به زبان کاستیلی به کوشش فلیپه سیو^(۸) (۱۷۹۱-۱۷۹۳) صورت پذیرفت.

در نیمه سده بیستم راههای تازه ای گشوده شد. در ۱۹۴۳، پاپ پیوس^(۹) دوازدهم در بیانیه «با الهام روح القدس»^(۱۰)، از جایگاه برتر کهن ترین متنها در کار ترجمه و تفسیر اعاده اعتبار کرد و بدین سان تحولی اساسی در حیطه کتاب مقدس پدید آورد. او در بیانیه خود توصیه کرد که از زبانهای کهن و امکاناتی که رشته های مختلف لغت شناسی

(1) Lefèvre d'Étaples

(2) Pierre Robert Olivétan (3) Louis Segond

(4) Sixte Quint

(5) Lemaistre de Sacy

(6) Antonio Martini

(7) Pie VI

(8) Felipe Scio

(9) Pie XII

(10) Divino Afflante Spiritu

فراهم آورده‌اند، استفاده شود و گفت که «متنهای اولیه بیشتر از هر ترجمه‌ای، اعم از قدیم و جدید، و حتی بیش از بهترین ترجمه‌ها، حجیت و اعتبار دارند.» پیوس دوازدهم بی آن که برتری و ولگات را دست‌کم در تاریخ کلیسای لاتینی انکار کند، آن را جزء مجموعه ترجمه‌های کهن کتاب مقدس قرار داد و بدین سان، راه را برای برگردان کتاب مقدس به زبان‌های امروزی، با استفاده از متونی که به روش علمی تهیه شده‌اند، گشود.

کتاب مقدس اورشلیم

یکی از ثمرات این بیانیه در فرانسه رخ نمود. در این کشور تصحیح و ترجمه تازه‌ای از کتاب مقدس انتشار یافت که اعتبار و رسمیت جهانی پیدا کرد و مبدل به وولگات (= تحریری که به صورت عام مورد استفاده قرار می‌گیرد) فرانسه‌زبانان شد. مقصود کتاب مقدس اورشلیم^(۱) است که کار تصحیح و ترجمه آن به سرپرستی عالمان دومینیکی انجام پذیرفت و گروهی متشکل از ۳۳ عالم کاتولیک، بر مبنای تحقیقات دامنه‌دار علمی و ادبی، روی ترجمه و تحشیه آن کار کردند. این ترجمه جدید در ۱۹۴۶ به اتمام انتشارات سیرف^(۲) در فرانسه آغاز شد و مسئولیت علمی آن را مکتب کتاب مقدس اورشلیم بر عهده گرفت. نخستین چاپ کتاب مقدس اورشلیم در ۱۹۵۵ منتشر گشت و به زودی به عنوان مأخذ دینی کاتولیکها و حتی پروتستانهای فرانسه‌زبان، اعتبار عام یافت. از اوایل ۱۹۶۰، کار بازنگری این ترجمه بر پایه اکتشافات تازه باستان‌شناسی، تاریخ، تفسیر و نقد متن آغاز شد. از اهداف مهم این بازنگری، هماهنگ ساختن واژگان و همخوان کردن سبکهای مختلف کار مترجمان و تکمیل ارجاعات حاشیه صفحات بود. چاپ بازنگری شده‌ای که در ۱۹۷۳ انتشار یافت، از حیث دقت ترجمه و اطلاعاتی که مجموعه نظام نقد به ارمغان آورده بود، بهبود بسیار یافته بود. چاپ مزبور این آگاهی را پدید آورد که هیچ ترجمه کتاب مقدس نمی‌تواند برگردان نهایی شمرده شود، چرا که زبان در حال تحول دائمی است و ذهنیات دستخوش تغییر می‌گردد؛ مفسران در کار شناخت معانی ظریف متن‌ها پیش می‌روند و اصول ترجمه مورد تجدید نظر قرار می‌گیرد.

(1) *La Bible de Jérusalem* (2) *Éditions du Cerf*

پس از این بازنگری نخست، بازنگری تازه‌ای ضرورت پیدا کرد که حاصل آن در ۱۹۹۸ انتشار یافت. در این چاپ جدید، نتایج «روش تاریخی-انتقادی» مورد استفاده قرار گرفت و به صورتی نظام‌مندتر بر متن مسوره‌ای تکیه شد و در عین حال قرائتهای متفاوت ترجمه‌های دیگر یا مشکلات متن عبری در پانوشتها ذکر گشت. چاپ ۱۹۹۸ نمایانگر کار الهیاتی عمیقی است که پس از شورای دوم واتیکان صورت پذیرفت. از سوی دیگر، پانوشتهای این چاپ از حیث مبانی تفسیری، بسیار روزآمد شدند. از این روی، چاپ ۱۹۹۸ کتاب مقدس اورشلیم مرحله تازه و مهمی را در حیات این اثر دوران‌ساز رقم زد.

همچنان که از روی ترجمه لاتینی وولگات نخستین برگردانهای به زبانهای اروپای غربی انجام گرفت، کتاب مقدس اورشلیم نیز با مقدمه‌ها و پانوشتهای تفسیری و ارجاعات حاشیه صفحات خود، به زبانهای ایتالیایی، آلمانی، انگلیسی، اسپانیایی، پرتغالی، هلندی، کاتالانی، روسی و ژاپنی ترجمه شد. با ترجمه‌ای که اکنون خوانندگان فارسی‌زبان در دست دارند و براساس کتاب مقدس اورشلیم (چاپ ۱۹۹۸) انجام گرفته است، باید زبان فارسی را نیز به این فهرست اضافه کرد.

ترجمه‌های جامع بین‌کلیسایی

شورای دوم واتیکان، در ۱۹۶۵، در راهی که پاپ پیوس دوازدهم گشود، گامی به جلو برداشت. بر طبق نظر این شورا، قرائت و حتی تعلیم کتاب مقدس با استفاده از ترجمه‌های نوین آن مبدل به تکلیف شد و کارکرد ارتباطات و زبان به عنوان نخستین شرط فرهنگی برای تحقق این هدف، مورد توجه قرار گرفت. شورا همچنین تصریح کرد که در صورت مناسب بودن شرایط و تأیید دستگاه کلیسا، ترجمه‌های کتاب مقدس می‌توانند با همکاری برادران فرق مختلف دینی اجرا شوند و مورد استفاده همه مسیحیان قرار گیرند. علاوه بر این، درخواست کرد که چاپهایی از کتاب مقدس انتشار یابند که دارای حواشی اختصاصی باشند تا بتوانند مورد استفاده غیرمسیحیان نیز قرار گیرند و با نیازهای آنان وفق یابند. این نظرات به منزله دعوت دانشمندان علوم دینی به انجام

تحقیقات پُر دامنه علمی و به خصوص لغت‌شناختی در زمینه کتاب مقدس بود. به دنبال این دعوت شورای دوم واتیکان، در ۱۹۷۰ ترجمه کاتولیک و پروتستان کتاب مقدس به زبان انگلیسی انجام شد که با عنوان *The New American Bible* انتشار یافت. از دیگر ثمرات بزرگ این دعوت، انتشار ترجمه جامع کتاب مقدس^(۱) بود که به نام تُب^(۲) معروف گشت و کار ترجمه و تحشیه آن را ۱۱۵ عالم کاتولیک و پروتستان و ارتدوکس (با همکاری ۴۰ ویراستار و دستیار) مشترکاً انجام دادند. این اثر ابتدا در دو مجلد عرضه شد: عهد جدید در ۱۹۷۳ و عهد عتیق در ۱۹۷۵ انتشار یافت. سپس عهد عتیق و عهد جدید در یک مجلد به چاپ رسید. پدیدآورندگان این اثر مهم، عالمان سه کلیسای مهم مسیحیت بودند که گرد هم آمدند و اینچنین دعوت شورای دوم واتیکان را اجابت کردند. ترجمه کتاب مقدس به زبان فرانسه روزمره^(۳) نیز که در ۱۹۸۲ انتشار یافت، ثمره کار مشترک بین کلیسایی بود. همچنین در سال ۲۰۰۰ کتاب مقدس، کلام زندگی^(۴) به زبان فرانسه پایه به اهتمام سازمان اتحاد جهانی کتاب مقدس نشر یافت.

برگردان نوینی از ترجمه هفتادی

در اوایل سالهای ۱۹۸۰، مارگریت هارل^(۵)، مدرس دانشگاه سوربن پاریس، با همکاری گروهی از مترجمان، کار برگردان ترجمه هفتادی را به زبان فرانسه آغاز کرد. از ۱۹۸۶ تاکنون، هفده جلد از این ترجمه تحت عنوان کتاب مقدس اسکندریه^(۶) به اهتمام انتشارات سیرف در فرانسه انتشار یافته است.

تا زمان آغاز این طرح، مطالعه ترجمه هفتادی صرفاً شاخه‌ای از تفسیر کاتولیکی بود و یهودیان و پروتستانها که قانون کتاب مقدس عبرانی را اختیار کرده بودند، طی سده‌ها چندان به ترجمه هفتادی نمی‌پرداختند. باری، این برگردان دستیابی به اثری را ممکن ساخته که گواه دوران یهودیت مصری در زمان پراکندگی قوم یهود است و برای نخستین بار در قالب زبان و ساختار فکری غربی بیان شده است. زبان و مفاهیم ترجمه

(1) *Traduction Œcuménique de la Bible*

(2) T.O.B.

(3) *La Bible en français courant*

(4) *La Bible, Parole de Vie*

(5) Marguerite Harl

(6) *La Bible d'Alexandrie*

هفتادی تأثیر عمیق بر اندیشه و بیان دینی یهودیت و مسیحیت نوپا بر جای نهاد که برای شناخت آن، ضرورت داشت این کار علمی انجام پذیرد.

ترجمه‌های فارسی کتاب مقدس

حال جا دارد از پیشینه ترجمه‌های فارسی کتاب مقدس نیز سخن رود. دیرزمانی چنین عقیده‌ای وجود داشت که یهودیانی که پس از دوران تبعید بابلی در سده ششم ق م، در سرزمین پارس باقی ماندند و به ویژه در هگمتانه آن روزگار و همدان فعلی که مقبره منسوب به اِشتر و عموی او مُردخای در آن قرار دارد، سکنی گزیدند، بخشهایی از عهد عتیق را به زبان پارسی باستان ترجمه کردند که به دلیل نزدیک بودن به متنهای اصلی، بعدها در کار تصحیح کتاب مقدس عبرانی مورد استفاده قرار گرفتند.

نخستین اشاره ثبت شده به یک ترجمه فارسی کتاب مقدس، در کلام قدیس یوحنا ز رین دهان^(۱) آمده که بطریارک قسطنطنیه و عالم بزرگ مسیحی سده چهارم میلادی بوده است. او در یکی از خطابه‌های خود تصریح کرده که تعالیم عیسی مسیح به زبان پارسیان ترجمه شده است.

مسیحیان ایران کتب مقدس را نخست به زبان سریانی می‌خواندند. دقیقاً مشخص نیست که این کتب در چه زمانی به فارسی میانه (یا پهلوی) ترجمه شده‌اند. فرض بر این است که این کار در سده پنجم میلادی انجام گرفته است. اما جز چند قطعه از مزامیر، چیزی از آنها باقی نمانده است. این ترجمه‌ها از روی برگردان سریانی انجام می‌گرفتند. در میان نسخه‌های کهنی که در آغاز سده بیستم کشف شدند، تعدادی اسناد مسیحی به زبان سُغدی به دست آمدند که پاره‌ای از آنها متعلق به نسطوریان بودند. زبان سُغدی از زبانهای ایرانی میانه است که به خانواده شرقی زبانهای هندواروپایی تعلق دارد و در سالهای ۵۰۰-۱۰۰۰ میلادی در آسیای مرکزی متداول بوده است. بنابراین فرض می‌شود که در آن منطقه نسطوریان تبلیغ دینی می‌کردند. قطعه‌های سُغدی کتابهای دانیال، مزامیر، انجیلهای مَتّی، مَرْقُس و یوحنا، رساله اول به کُرنتیان، رساله به گالاتیان

(1) Saint Jean Chrysostome

به دست آمده‌اند که می‌توانند متعلق به سده هفتم میلادی باشند. این ترجمه‌ها از روی برگردان سریانی پیشیناً انجام شده‌اند. البته این موضوع محل بحث است که آیا ترجمه کاملی از کتاب مقدس وجود داشته است یا اینها صرفاً ترجمه‌های ناقص هستند.

در مقدمه یک ترجمه فارسی تورات که در ۱۳۶۴ ه‍.ش در تهران نشر یافته، مترجمان اظهار داشته‌اند که در کتابهای دینی دوران ساسانیان به آثاری از تورات اشاره شده است و از این روی شماری از دانشمندان بر این عقیده‌اند که ترجمه‌ای از تورات به زبان پهلوی وجود داشته است^(۱). همچنین محقق و کتابشناس فرانسوی فرانسیس ریشار^(۲) در مقاله خود راجع به ترجمه‌های فارسی کتاب مقدس، اشاره می‌کند که برگردانی از مزامیر به زبان پهلوی وجود داشته که بین سده چهارم و ششم تحریر شده است^(۳).

در سده سیزدهم میلادی، عزالدین محمد بن مظفر دیاتسرون^(۴) (به معنی «از میان چهار [انجیل]») اثر تاتیانوس^(۵) عالم مسیحی سده دوم میلادی را از سریانی به فارسی ترجمه کرد. دیاتسرون در اصل به سریانی تألیف شده و در آن مطالب چهار انجیل در قالب یک نوشته واحد تدوین گشته‌اند. این کتاب که نسخه اصلی سریانی آن به دست نیامده، از طریق ترجمه‌های خود، از جمله همین ترجمه فارسی، باقی مانده است.

به گفته فرانسویس ریشار، نخستین کتاب چاپی فارسی که در ۱۵۴۶ در استانبول به طبع رسید، ترجمه فارسی تورات تحریر یعقوب ابن یوسف طاووس بود^(۶).

اکبر شاه (۹۵۰-۱۰۱۴ ه‍.ق) که از سلاطین تیموری هند بود، فرمان داد بخشهایی از کتاب مقدس را به فارسی ترجمه کنند. همچنین به امر شاه عباس اول (۹۷۸-۱۰۳۸ ه‍.ق) پادشاه مقتدر صفوی، هیأتی از مبلغان مسیحی به ترجمه کتاب مقدس پرداختند. در زمان شاه سلطان حسین صفوی (۱۱۰۵-۱۱۳۵ ه‍.ق)، خاتون‌آبادی به فرمان پادشاه

(۱) کتاب مقدس تورات. ترجمه ماشالله رحمان پور داود و موسی زرگری، جلد اول، انتشارات انجمن فرهنگی اوتصر هتوراگنج دانش، تهران، ۱۳۶۴، ص ب.

(۲) Francis Richard

(۳) فرانسویس ریشار، «ترجمه‌های کتاب مقدس به زبان فارسی»، اسناد و مباحثی درباره تاریخ کلیسای شرق، جلد اول، کانون یوحنا رسول، تهران، بی‌تاریخ، ص ۱۶۱.

(۴) Diatessaron

(۵) Tatien

(۶) همان، ص ۱۶۳.

انجیلها را به فارسی ترجمه کرد. نادرشاه افشار (۱۱۰۰-۱۱۶۰هـ.ق) در اواخر سلطنت خود، هیأتی از مسیحیان و یهودیان را مأمور ترجمه کتاب مقدس به فارسی کرد.

در ۱۸۱۲، هنری مارتین^(۱) با همکاری میرزا سید علی خان شیرازی عهد جدید و مزامیر را به فارسی ترجمه کرد. چاپ اول ترجمه هنری مارتین از عهد جدید در ۱۸۱۵ در سن پترزبورگ به اهتمام انجمن روسی کتاب مقدس انتشار یافت. در ۱۸۴۵، ویلیام گلن^(۲) ترجمه فارسی خود از عهد عتیق را که با کمک میرزا محمد جعفر شیرازی انجام داده بود، در ادینبورگ به چاپ رساند.

در ۱۸۴۶، نخستین چاپ متن کامل کتاب مقدس به زبان فارسی که مشتمل بر ترجمه ویلیام گلن از عهد عتیق و برگردان هنری مارتین از عهد جدید بود، به اهتمام انجمن بریتانیایی کتاب مقدس در ادینبورگ انتشار یافت. نسخه‌ای از چاپ سوم این کتاب که در ۱۸۷۸ منتشر شده، در اختیار نگارنده این سطور است.

ظاهراً این ترجمه دارای نارساییهایی بوده و از این روی انجمن بخش کتاب مقدس در میان ملل بر آن شد تا ترجمه فارسی جدیدی از کتاب مقدس انتشار دهد. برای این کار، رابرت بروس^(۳) با کمک فردی از اهالی جلفا به نام کارایت اوهانس و چند تن دیگر، طی بیست سال، ترجمه قبلی را مورد تجدید نظر قرار دادند و حاصل کار آنان در ۱۸۹۵ به صورت ترجمه تازه‌ای از متن کامل کتاب مقدس در لایپزیک به چاپ رسید. این ترجمه تا امروز نیز همچنان تجدید چاپ می‌شود و میان فارسی‌زبانان رواج دارد. البته در این کتاب نام هیچ مترجمی ذکر نشده است و مشخصات مآخذی که برای ترجمه فارسی مورد استفاده قرار گرفته‌اند نیز مشخص نگشته است.

ترجمه فارسی تازه‌ای از عهد جدید در ۱۹۷۶ به اهتمام انتشارات انجمن کتاب مقدس با عنوان مژده برای عصر جدید منتشر شد. سپس، در ۱۹۸۵ ترجمه‌ای از تورات که براساس متن عبری انجام شده بود، با عنوان کتاب مقدس تورات از سوی انتشارات انجمن فرهنگی اوتصر هتورا-گنج دانش به چاپ رسید. مترجمان این کتاب ماشالله رحمان پور داود و موسی زرگری بوده‌اند.

(1) Henry Martyn

(2) William Glen

(3) Robert Bruce

در ۱۹۹۵، ترجمه‌ای تفسیری از کل متن کتاب مقدس به زبان فارسی به چاپ رسید. این ترجمه اگرچه به زبان فارسی همگان‌فهم امروزی تحریر شده است، اما برگردانی دقیق و جزء به جزء نیست و تنها طرحی کلی از مضمون آیه‌ها را ترسیم می‌کند. نام مترجم یا مترجمان، مأخذ این ترجمه و ناشر در کتاب ذکر نشده است. آخرین ترجمه‌ای که در اختیار نگارنده این سطور قرار دارد، انجیل عیسی مسیح با عنوان فرعی «ترجمه هزاره نو» است که در ۲۰۰۳ به اهتمام انتشارات ایلام در انگلستان به چاپ رسیده است.

در باره این ترجمه جدید فارسی

منبع اصلی کار من برای این ترجمه، کتاب مقدس اورشلیم (چاپ ۱۹۹۸) بوده است که پیش از این معرفی شد و از معتبرترین ترجمه‌های کتاب مقدس در دنیا است. برگردان کتاب مقدس اورشلیم براساس متنهای اصلی و با یاری جستن از ترجمه‌های کهن به زبانهای مختلف انجام گرفته است. افزون بر این، پانوشتهای تفسیری آن، اطلاعات ارزنده‌ای در اختیار خوانندگان قرار می‌دهند و ارجاعات حاشیه صفحات آن، خواننده را به بخشهای دیگری از کتاب مقدس احاله می‌دهند که مطلب سطر مورد نظر در آنها تکرار شده است. نکته مهمی که به ارجاعات حاشیه صفحات و پانوشتها مربوط می‌شود و باید مورد توجه قرار گیرد، این است که شماره‌گذاری آیات در ترجمه‌های قدیمی فارسی کتاب مقدس، با کتاب مقدس اورشلیم و اصولاً هیچ‌کدام از برگردانهای نوین کتاب مقدس تطابق دقیق ندارد (علت این ناهمخوانی پیش از این ذیل عنوان «فصل و آیه» در صفحات ۳۴-۳۵ شرح داده شده است). این شماره‌گذاریها گاه با هم منطبق هستند و گاه یکی دو شماره تفاوت دارند، خصوصاً در بخش مزامیر. از این رو، اگر در حواشی صفحات و پانوشتها، خواننده به بخش دیگری از کتاب مقدس ارجاع داده می‌شود، این ارجاع براساس شماره‌گذاری آیات در کتاب مقدس اورشلیم انجام می‌پذیرد. البته این اختلاف در همه موارد نیست و اگر هم وجود داشته باشد، معمولاً بیش از چند شماره نیست.

مترجم در عین وفاداری به کتاب مقدس اورشلیم و پیروی جزء به جزء از متن آن، برای رفع مشکلات ترجمه، به متنهای دیگری نیز مراجعه کرده است. در وهله نخست، باید از ترجمه لفظ به لفظ متن عبری عهد عتیق به زبان فرانسه یاد شود که با عنوان عهد عتیق، ترجمه بین سطری عبری به فرانسه^(۱) به چاپ رسیده است. سراسر ترجمه فارسی حاضر با متن مذکور مقابله شده است. در وهله بعد، از ترجمه جامع کتاب مقدس^(۲) کمک گرفته شده که روایتی بین کلیسایی و ثمره کار محققان مذاهب کاتولیک، پروتستان و ارتدوکس است. ترجمه‌های فرانسه دیگری که مورد استفاده قرار گرفته‌اند، عبارتند از کتاب مقدس اوستی^(۳)، کتاب مقدس سوگون^(۴)، کتاب مقدس اوستروالد^(۵)، کتاب مقدس مجموعه «لا پلئیاد»^(۶)، کتاب مقدس شوراکی^(۷)، و ترجمه جدید کتاب مقدس^(۸).

علاوه بر این ترجمه‌های فرانسه، برگردانهای فارسی کتاب مقدس که در صد و پنجاه سال اخیر منتشر شده‌اند نیز مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته‌اند. این منابع عبارتند از کتاب مقدس به ترجمه ویلیام گلین و هنری مارتین (۱۸۷۸)، متن تجدید نظر شده ترجمه پیشین که رایج‌ترین ترجمه کتاب مقدس در زبان فارسی است (۱۹۰۴)، ترجمه تفسیری کتاب مقدس (۱۹۹۵)، مجموعه توره و هفتارا به ترجمه ماشاالله رحمان پور داود و موسی زرگری (۱۹۹۱).

امیدوارم این ترجمه سرآغازی برای انجام کارهای بزرگ‌تر در این زمینه شود و در آینده افرادی صاحب‌اندیشه، به تعمق هرچه بیشتر در محتوای دینی و تاریخی و ادبی این کتاب که الهام‌بخش خیل عظیمی از متفکران برجسته جهان بوده است، بپردازند.

پیروز سیار

تهران، خرداد ۱۳۹۳

(1) Ancien Testament interlinéaire hébreu-français

(2) Traduction Œcuménique de la Bible

(3) La Bible Osty

(4) La Bible Segond

(5) La Bible Ostervald

(6) La Pléiade

(7) La Bible Chouraqui

(8) La Nouvelle Traduction de la Bible

فهرست کتاب مقدس عبرانی

قانون کتاب مقدس عبرانی که یهودیان فلسطین حدوداً در سده نخست میلادی آن را تثبیت کردند، نزد یهودیان امروزی حفظ شده است و پروتستانها نیز، در مورد عهد عتیق، از آن پیروی می‌کنند. این قانون تنها دربردارنده کتابهای عبری است و کتابهایی را که به یونانی نگاشته یا به این زبان حفظ شده‌اند و نیز ضامم یونانی کتابهای اِشتر و دانیال را شامل نمی‌شود.

کتاب مقدس عبرانی به سه بخش تقسیم می‌شود که ترتیب آنها چنین است:

۱. **شریعت (تورات)**
 ۱. پیدایش (پرشیت: «در ابتدا»، نام‌گذاری بر اساس نخستین کلمات متن)
 ۲. خروج (شیموت: «چنین است نامها»)
 ۳. لاویان (ویقرا: «و [هئوه] موسی را بخواند»)
 ۴. اعداد (بمیدبار: «در بیابان»)
 ۵. تثنیه (دباریم: «چنین است کلامها»)
۲. **پیامبران**
 - الف. «پیامبران متقدم»:
 ۶. یوشع
 ۷. داوودان
 ۸. سموئیل (اول و دوم با هم)
 ۹. پادشاهان (اول و دوم با هم)
 - ب. «پیامبران متأخر»:
 ۱۰. اِشعیا
 ۱۱. اِزمیا
 ۱۲. حزقیال
۳. **مکتوبات (یا نوشته‌های مقدس)**
 ۱۳. «دوازده پیامبر»، با ترتیبی که وولگات آن را تکرار کرده است: هوشع، یونیل، عاموس، عوبدیا، یونس، میکاه، ناحوم، حَبَقُوق، صَفْتِیا، حَجّی، زکریا، ملاکی
 ۱۴. مزامیر (یا «حمدها»)
 ۱۵. ایوب
 ۱۶. امثال
 ۱۷. رؤت
 ۱۸. غزل غزها
 ۱۹. جامعه
 ۲۰. مراثی
 ۲۱. اِشتر
 - (این پنج کتاب اخیر «پنج طومار» نام دارند و به هنگام اعیاد یهودیان خوانده می‌شوند)
 ۲۲. دانیال
 ۲۳. عَزْرا - نَحْمِیا
 ۲۴. توارخ

بدین سان، کتاب مقدس یهودی مشتمل بر «بیست و چهار کتاب» است.

فهرست کتاب مقدس یونانی

کتاب مقدس یونانی که به نام ترجمه هفتادی معروف است و برای یهودیان پراکنده در خارج از سرزمین خود تهیه شد، مشتمل بر کتابهای زیر است، البته با ترتیبی که بر حسب نسخه‌های خطی و چاپها متفاوت است:

- کتابهای کتاب مقدس عبرانی که با نسخه بدلهاء، افتادگها و افزودگها (که در کتابهای اِشتر و دانیال اهمیت دارند)، به یونانی ترجمه شدند؛
- کتابهایی که به کتاب مقدس عبرانی تعلق ندارند (اما شماری از آنها نشان می‌دهند که نسخه اصلی عبری یا آرامی داشته‌اند) و در قانون مسیحی وارد شده‌اند («کتابهای قانونی ثانی»); کلیساهای کاتولیک و ارتدوکس آنها را همانند کتابهای کتاب مقدس عبرانی، الهام شده می‌شمارند. این کتابها در فهرست زیر با حروف مایل آمده‌اند؛
- کتابهایی که اگرچه گاه مورد استفاده آباء یا نویسندگان قدیم کلیسا قرار گرفته‌اند، کلیساهای مسیحی آنها را نپذیرفته‌اند (آثار «مجموع»). این کتابها در فهرست زیر میان دو قلاب آمده‌اند.

به استثنای این کتابهای مجموع، فهرست کتاب مقدس یونانی نیز (با ترتیبی دیگر) همان فهرست عهد عتیق است که کلیسا آن را پذیرفته و فهرست کتاب مقدس اورشلیم محتوای آن را طبق ترتیب متعارف به دست داده است.

فهرست کتابهای کتاب مقدس یونانی معروف به ترجمه هفتادی را، آنچنان که در چاپ رالفس (Rahlf's) آمده است، در زیر به دست می‌دهیم:

۱. تشریع و تاریخ	[اول عَزْرَا] (مجموع)
پیدایش	دوم عَزْرَا (= عَزْرَا - نَحْمِیَا)
خروج	
لاویان	اِشتر، با قطعه‌های مختص روایت یونانی
اعداد	یهودیت
تثنیه	طوبیا
یوشع	اول و دوم مَکابیان [به علاوه سوم و چهارم مجموع]
داوران	
روث	۲. شاعران و پیامبران
چهار «کتاب سلطنتها»:	مزامیر
اول و دوم = سموئیل؛ سوم و چهارم = پادشاهان	[سرودها]
	امثال سلیمان
کتابهای مکمل، اول و دوم (= تواریخ)	جامعه

فهرست کتاب مقدس یونانی

إِسْعٰیَا	غزل غزها
إِزْمِیَا	ایوب
باروک (= باروک، فصلهای ۱-۵)	حکمت سلیمان (کتاب حکمت)
مراثی	کتاب کلیسا («حکمت بن سیرا»)
نامهٔ إزمیا (= باروک، فصل ۶)	[مزامیر سلیمان]
جزقیال	
سوسَنَه (= دانیال، فصل ۱۳)	دوازده پیامبر کوچک («Dodeka-prophéton»)،
دانیال، فصلهای ۱-۱۲ (۳/۲۴-۹۰ که مختص روایت	با این ترتیب: هوشع، عامُوس، میکاه، یونیل،
یونانی است)	عوبدیا، یونس، ناحوم، حَبَقُّوق، صَنَفْیَا، حَجَّی،
پل و اژدها (= دانیال، فصل ۱۴)	زکریا، ملاکی

کتاب مقدس اورشلیم

در باره ترجمه

ترجمه کتاب مقدس اورشلیم براساس متنهای اصلی عبری، آرامی و یونانی انجام پذیرفته است. برای عهد عتیق، از متن مَسُورهای پیروی کرده‌ایم، یعنی متن عبری که عالمان یهودی در سده‌های هشتم-نهم میلادی مدون ساختند و املا و اعراب‌گذاری آن را تثبیت کردند. این همان متنی است که در اکثر نسخه‌های خطی استنساخ شده است. آنگاه که این متن دربردارنده دشواریهایی حل‌ناشدنی بوده، از دیگر نسخه‌های خطی عبری یا روایت‌های کهن که اساساً یونانی، سریانی یا لاتینی بوده‌اند، یاری گرفته‌ایم. در این موارد، تصحیحات همواره در پانوشت شرح داده شده است. برای کتابهای یونانی عهد عتیق («کتابهای قانونی ثانی»^(۱)) و برای عهد جدید، از متنی استفاده کرده‌ایم که در عصر جدید، از طریق کار انتقادی روی اصلی‌ترین نسخه‌های خطی مورد قبول سنت و با یاری جستن از روایت‌های کهن، تدوین گشته است. آنگاه که سنت ارائه‌گر صورتهای مختلفی از متن است، روایتی که موثق‌تر از همه بوده برگزیده شده و در پانوشت، نسخه یا نسخه‌های بدل که دارای اهمیت بوده‌اند یا امکانی برای استفاده از آنها وجود داشته است، مشخص گشته‌اند.

قطعاتی که به منزله تعلیقات به شمار آمده‌اند، در متن میان هلال آورده شده‌اند. در این چاپ، کوشیده‌ایم از تنوع ترجمه الفاظ و عبارتهای واحد نسخه اصلی که گاه در چاپهای پیشین روی داده است، بکاهیم. با این همه، به گستردگی بار معنایی پاره‌ای

(1) livres deutérocanoniques

از الفاظ عبری یا یونانی که یافتن تنها یک معادل فرانسه برای آنها همواره امکان‌پذیر نیست، عنایت داشته‌ایم. همچنین اقتضائات بافت متن را در نظر گرفته‌ایم، بی آن که از یاد ببریم که ترجمه‌ای که لفظ به لفظ و زیاده تحت‌اللفظی باشد، گاه سبب می‌گردد که معنی حقیقی جمله یا عبارت، به صورت نارسا بیان شود. با این همه، اصطلاحات فنی که دارای معنی صریح هستند، همواره با یک معادل فرانسه برگردانده شده‌اند. آنگاه که لازم بوده، ترجیح داده‌ایم که به متن امین بمانیم تا آن که از سیاقی ادبی استفاده کنیم که با متن اصلی همخوانی ندارد.

آوانگاری اسامی خاص بدان سان یکدست شده است که شکل این اسامی در زبان عبری یا یونانی، به دقیق‌ترین وجه ممکن بازسازی گردد، البته از به کار بردن حروف نقطه‌دار یا نشانه‌های ویژه‌ای که خاص آثار فنی هستند، اجتناب شده است. (با این همه، برای اسامی مکانها یا اشخاص بسیار معروف، ضبطهای متداول فرانسه را که گاه از صورت اصلی آنها بس دور است، حفظ کرده‌ایم: بدین سان، می‌بینیم که Samarie آمده است و نه Shomrôn، Isaïe و نه Yeshayahu، Jean و نه Iôannes).

برای آوانگاری عبری، از قواعد زیر پیروی کرده‌ایم:

حه و حِت با h برگردانده شده‌اند؛

ساح و سین با s (شین با sh برگردانده شده است)؛

طِت و تاو با t؛

تُضدی با ç؛

یود بنابر مکان خود، با y یا î؛

الف و عین آوانگاری نشده‌اند (مگر در پانوشته‌های مربوط به نقد متن که در آنها، به ترتیب با ' و ' برگردانده شده‌اند).

این قواعد دارای اصول تلفظ هستند که آنها را برای خواننده شرح می‌دهیم، به ویژه برای زمانی که از این کتاب مقدس به منظور قرائت عمومی استفاده می‌شود. در اسامی خاص:

u همواره او تلفظ می‌شود؛

اکسان سیرکونفلکس^(۱) در هجای پایانی *ân* یا *ôn* مشخص می‌سازد که *n* باید به صورت متمایز تلفظ شود (بدین سان، *Okrân* باید مانند «crâne» فرانسه تلفظ شود)؛

s و ç همواره س و تْضْ تلفظ می‌شوند؛

sh همچون ش تلفظ می‌شود؛

g همواره گ تلفظ می‌شود؛

h همواره دَمِشی است.

برای زبان یونانی، از قواعد کلی پذیرفته شده به شرح زیر پیروی کرده‌ایم:

A	α	alpha	a
B	β	bêta	b
Γ	γ	gamma	g
Δ	δ	delta	d
E	ϵ	epsilon	e
Z	ζ	zêta	z
H	η	êta	e
Θ	θ	thêta	th
I	ι	iota	i
K	κ	kappa	k
Λ	λ	lambda	l
M	μ	mu	m
N	ν	nu	n

(۱) accent circonflexe، علامتی خاص خط فرانسه که به این صورت نگاشته می‌شود: «^». این علامت روی برخی از واژه‌ها قرار می‌گیرد. -م.

کتاب مقدس اورشلیم

Ξ	ξ	ksi	x
O	o	omikron	o
Π	π	pi	p
P	ρ	ro	r
Σ	σ/ς	sigma	s
T	τ	tau	t
Υ	υ	upsilon	u
Φ	φ	phi	f
X	χ	khi	kh
Ψ	ψ	psi	ps
Ω	ω	omega	o

حرف سیگمای کوچک در آخر کلمات به صورت ς و در سایر جاها به صورت σ نوشته می‌شود.

واک‌های مرکب^(۱): هفت واکه مرکب زبان یونانی و صدای آنها به شرح زیر است:

αι	ay	آی، ای
ει	ey	ای، یی
οι	oy	وی، یی
αυ	au	آؤ، او
ευ	eu	ئو، یئو
ου	ou	او، و
υι	ui	اوی

(۱) diphtongues، هنگامی که دو واکه با یکدیگر ترکیب می‌شوند تا یک صدای ترکیبی را بسازند، واکه مرکب خوانده می‌شوند. -م.

برای نام مقیاسها (وزن، حجم، و غیره)، از معادلهای فرانسه (برگرفته از مقیاسهای قدیمی فرانسه که دارای همان ارزش بوده‌اند) استفاده شده است^(۱).

در عهد عتیق، شماره‌گذاری فصلها (اعداد سیاه) و آیه‌ها (اعداد توک نازک)^(۲) همواره تابع متن عبری بوده است. با این همه شماره‌گذاری وُولگات، آنگاه که با متن عبری تفاوت داشته، در حاشیه آورده شده است. (این شماره‌گذاری حاشیه‌ای گاه به سبب آن که حاشیه از ارجاعات آکنده بوده، گسسته شده است.) در موارد ویژه مربوط به ملحقات یونانی کتاب اِستِر و دانیال، پانوشتهای این کتابها را ملاحظه کنید.

در این ترجمه، به نام خدا به صورت Yahvé^(۳) برمی‌خوریم. این صورت که مدتی است در شماری از ترجمه‌های فرانسه مورد استفاده قرار می‌گیرد، مشکلاتی را مطرح می‌سازد.

می‌دانیم که در عبری باستان، تنها همخوانها (صامت‌ها) نگاشته می‌شدند. واکه‌ها (مصوت‌ها) بی‌ی که بعدها مَسُورِتها در این نام وارد کردند، واکه‌های واژه اَدُونای («خداوند») بود که باید بر زبان آورده می‌شد، نام خدا مقدس‌تر از آن بود که بر زبان جاری گردد.

اعراب‌گذاری Yahvé بازسازی فرضی نامی بود که تلفظ حقیقی آن دیگر شناخته نبود. در مورد اعراب‌گذاری Yéhovah^(۴) نیز که به اَدُونای نزدیک‌تر است، اما با صورت ابتدایی تناظر بیشتری ندارد، وضع به همین منوال بود. برای نگاشتن حروف بر زبان نیاوردنی نام الهی، چند راه‌حل مد نظر قرار گرفت.

(۱) در ترجمه فارسی، از معادلهای فارسی یا عربی مقیاسها استفاده شده و در مورد پاره‌ای از مقیاسها که معادل نداشته‌اند (مانند برخی از مقیاسهای یونانی)، از نام اصلی آنها استفاده شده است. - م.

(۲) در متن فرانسه، برای شماره‌گذاری آیات، از اعداد توک استفاده شده و برای نشانه‌های ارجاع پانوشتها، حروف الفبای لاتین در متن آورده شده است. چون در ترجمه فارسی، به کار بردن حروف الفبا به عنوان نشانه ارجاع پانوشتها میسر نبود، به جای آنها از اعداد توک میان هلال (پرانتر) استفاده شد. پس اعداد توک میان هلال، به پانوشتها ارجاع می‌دهند و اعداد توک بدون هلال، مشخص‌کننده شماره آیه هستند. - م.

(۳) یَهْوَه.

(۴) یَهْوَه.

در پاره‌ای از ترجمه‌ها، لفظ «Seigneur»^(۱) (به شیوه ترجمه هفتادی که یهوه را به Kurios ترجمه کرده، یا وولگات که آن را به Dominus برگردانده است) یا «l'Éternel»^(۲) جانشین Yahvé شد.

در پاره‌ای دیگر، به حذف واژه‌ها بسنده شد و صرفاً کلمه چهار حرفی YHWH آمد.

ما در اینجا صورت متداول Yahvé را حفظ کرده‌ایم، اما هنگام قرائت عمومی و به ویژه در مراسم آیینی، بیشتر توصیه می‌کنیم که از لفظ «Seigneur» استفاده شود^(۳).

پانوشته‌های کتاب

پانوشته‌های چاپهای پیشین کتاب مقدس اورشلیم، با عنایت به کارهای تازه‌ای که انجام پذیرفته، کامل و روزآمد شده است. از سوی دیگر، اطلاعات مربوط به نقد متن، با شرح تمامی تصحیحاتی که در «متن پذیرفته شده» انجام گرفته، مشخص شده است، البته به استثنای چند تصحیح کاملاً دستوری که صرفاً به اعراب‌گذاری متن مسوره‌ای مربوط می‌شود. هنگامی که تصحیح نه بر اساس یک یا چند روایت کهن، بلکه صرفاً از طریق حدس انجام پذیرفته است، آوانگاری کلمات عبری یا یونانی آنچنان که در متن آمده و آن طور که در ترجمه فرض شده، ارائه گشته است. این آوانگاری به صورت ساده شده انجام پذیرفته و تفاوت‌های واژه‌های عبری (تضره/سیگول، پاته/قامِتن) در آن مشخص نشده است؛ با این همه، واژه‌های *mater lectionis*^(۴)، با آکسان سیرکونفلکس مشخص شده‌اند. هنگامی که ترجمه ارائه شده، برگردان «متن پذیرفته شده» بوده است،

(۱) به معنی «خداوند» است. -م.

(۲) به معنی «خدای سرمدی» است. -م.

(۳) در ترجمه حاضر، Yahvé با پیروی از ترجمه‌های پیشین کتاب مقدس به زبان فارسی، به صورت «یهوه» ضبط شده است. -م.

(۴) در خط عبری باستان تنها از همخوانها استفاده می‌شد. از این رو، مستسخان از همخوانهایی همچون و و ی به جای واژه‌های او و ای نیز استفاده می‌کردند و این نخستین گام در راه افزودن واژه‌ها به همخوانها در خط عبری بود. این همخوانهای واژه شده در زبان عبری «ایموت هقریا» و در زبان لاتینی «*mater lectionis*» خوانده می‌شود که به معنی «مادرِ قرائتها» است. -م.

نسخه بدلهایی که می‌توان آنها را در روایتها یا دیگر نسخه‌های خطی یافت، تنها آنگاه آورده شده‌اند که دارای اهمیت ویژه بوده‌اند.

پانوشتها اغلب به صورت متقابل، یکدیگر را کامل می‌سازند؛ نشانه + (در خود پانوشت یا در حاشیه) خواننده را به قطعه‌های دیگری احاله می‌دهد که در آنها، توضیحات لازم را در مورد قطعه‌ای که زیر نگاه دارد، خواهد یافت، یا به یک سلسله ارجاعات حاشیه‌ای احاله می‌دهد.

این نشانه به خصوص به پانوشتهای تألیفی (یا «پانوشتهای کلیدی») احاله می‌دهد که در آنها، شرح اصطلاحی فنی که اغلب در کتاب مقدس تکرار می‌شود، ارائه گشته است، یا دریافتی از محتوا و از بسط مفهوم یا مضمونی مهم در تاریخ مکاشفه، به دست داده شده است. مثلاً در مورد «پسر انسان»، پانوشت مت: ۲۰/۸، با ارجاعی که به دنبال آن نشانه + آمده است، خواننده را به پانوشت دان: ۱۳/۷ احاله می‌دهد. فهرست الفبایی این پانوشتهای مهم، در انتهای کتاب به دست داده شده است.

توضیحات کلی مربوط به یک کتاب یا یک دسته کتاب، در مقدمه‌ها ارائه گشته است، مقدمه‌هایی که فرض شده پیش از پانوشتها مطالعه می‌شوند. سرانجام، پانوشتها با ارجاعات حاشیه‌ای کامل می‌شوند.

ارجاعات حاشیه‌ای

ارجاعات حاشیه‌ای، مطلب متن را به صورتهای مختلف روشن می‌سازد. برای تدقیق این ارجاعات، نشانه‌هایی چند در آنها به کار رفته است:

۱. هنگامی که در قطعه‌ای از یکی از کتابها، متن کتابی دیگر نقل گشته است، کلمات نقل شده با حروف مایل آمده است و ارجاعی که در حاشیه قرار دارد، مکانی را که این کلمات از آن برگرفته شده، مشخص می‌سازد.

۲. هنگامی که دو قطعه از کتاب مقدس با یکدیگر دارای ارتباط ادبی هستند، خواه یکی «منبع» آن دیگری باشد، خواه هر دو منبعی مشترک داشته باشند، پیش از ارجاع حاشیه‌ای که این دو قطعه را به یکدیگر احاله می‌دهد، دو نشانه می‌توانند قرار گیرند:

نشانه = که می‌رساند این دو قطعه («مکرر») به یک کتاب تعلق دارند و نشانه || که می‌نمایاند این دو قطعه («موازی») در دو کتاب مختلف آمده‌اند.

۳. هنگامی که قطعه‌ای از کتابی در کتاب متأخری نقل شده یا مورد استفاده قرار گرفته باشد (به ویژه هنگامی که متنی از عهد عتیق در عهد جدید نقل شده باشد)، در حاشیه به این کتاب متأخر ارجاع داده می‌شود و پیش از آن، نشانه ¶ می‌آید.

۴. ارجاع ساده در حاشیه یک قطعه با حروف نازک و بدون هیچ نشانه‌ای در ابتدای آن، مشخص‌کننده متنی است که مقایسه آن با قطعه مورد نظر، سودمند است. اگر علامت + پیش از این ارجاع آمده باشد، مشخص می‌سازد که ارجاعات دیگری را در باره همان موضوع، یا پانوشت مفیدی را برای قطعه‌ای که می‌خوانیم، خواهیم یافت. بدین ترتیب است که به خصوص به «پانوشتهای کلیدی» احاله می‌دهیم: به عنوان مثال: در حاشیه یک قطعه نبوت‌گونه که در آن از «باقیمانده اسرائیل» یاد شده است، ارجاع اش: ۳/۴ + خواننده را به پانوشت اش: ۳/۴ احاله می‌دهد که در آن، این مفهوم شرح داده شده است.

ارجاعی که به دنبال آن حرف ب به کار رفته، به آیه مشخص شده و نیز آیاتی که بعد از آن می‌آیند، احاله می‌دهد.

ارجاعی که به دنبال آن حرف م آمده، به متن مشخص شده و نیز قطعه‌های موازی با آن احاله می‌دهد (که ارجاعات آنها را که پیش از آنها نشانه‌های || یا = آمده، در حاشیه این متن خواهیم یافت).

در نوشته‌های موازی، به خصوص در انجیل‌های نظیر، اغلب به دادن ارجاعات مفید در حاشیه نخستین نوشته بر حسب ترتیب قانونی بسنده شده است، و خواننده باید به آن مراجعه کند: بدین سان، بسیاری از ملاحظات مربوط به انجیل مرقس یا لوقا، صرفاً یک بار در حاشیه انجیل متی آمده است.

ارجاعات حاشیه‌ای گاه نسبت به سطری که به آن مربوط می‌شوند، جایجا هستند و این در هنگامی است که بالای آنها، آکنده از ارجاعات مربوط به سطری دیگر است. به طور عادی، ارجاعات مربوط به سطرهای مختلف، با سفیدی از یکدیگر جدا شده‌اند.

علامتهای اختصاری و سایر نشانه‌ها

کتب مقدس

در متن کتاب و نیز در پانوشتها و ارجاعات، اعدادی که در سمت راست خط مایل کسری می‌آید، معرف شماره فصل است و اعدادی که در سمت چپ این خط ذکر می‌شود، معرف شماره آیه است. علامتهای اختصاری کتابهای مقدس به شرح زیر است:

پیدایش	پی	اِزْمِیا	ار
خروج	خرو	مِرائی	مرا
لاویان	لاو	کتاب باروک	با
اعداد	اع	جَزَقِیال	حز
تثنیه	تت	دانیال	دان
کتاب یوشع	یوش	هوشع	هو
کتاب داودان	داو	یونیل	یوه
کتاب روت	رو	عاموس	عا
کتابهای اول و دوم سموئیل	۱ سم، ۲ سم	عُوبْدِیا	عو
کتابهای اول و دوم پادشاهان	۱ پا، ۲ پا	یونس	یون
کتابهای اول و دوم تواریخ	۱ تو، ۲ تو	میکاه	می
کتاب عزرا	عز	ناحوم	نا
کتاب نحمیا	نح	حَبَقُوق	حب
طوبیا	طو	صَفَنِیا	صف
یهودیت	یه	حَاجِی	حج
اِشتر	اس	زکریا	زک
کتابهای اول و دوم مَکابیان	۱ مک، ۲ مک	مَلاکِی	مل
ایوب	ای	انجیل مَتّی	مت
مزامیر	مز	انجیل مَرْقَس	مر
امثال	ام	انجیل لوقا	لو
جامعه	جا	انجیل یوحنا	یو
غزل غزلها	غز	اعمال رسولان	رس
حکمت سلیمان	حک	رساله به رومیان	روم
حکمت بن سیرا	سی	رساله‌های اول و دوم به کُرنِتیان	۱ کر، ۲ کر
اِشعیا	اش	رساله به گالاتیان	گا
		رساله به اِفُسیان	اف
		رساله به فیلیپیان	فی

علامتهای اختصاری و سایر نشانه‌ها

رساله به کولوسیان	کو	رساله یعقوب	بع
رساله‌های اول و دوم به تسالونیکیان	۱ تسا، ۲ تسا	رساله‌های اول و دوم پطرس	۱ پط، ۲ پط
رساله‌های اول و دوم به تیموتئوس	۱ تیم، ۲ تیم	رساله‌های اول و دوم و سوم یوحنا	۱ یو، ۲ یو، ۳ یو
رساله به تیتوس	تیت	رساله یهودا	هو
رساله به فیلمون	فیل	مکاشفه	مکا
رساله به عبرانیان	عب		

علامتهای اختصاری به ترتیب الفبایی عبارتند از:

ار	اژمیا	داو	کتاب داوران
اس	اِشْتَر	دان	دانیال
اش	اِشْعَیَا		
اع	اعداد	رس	اعمال رسولان
اف	رساله به اِفُسیان	رو	کتاب روت
ام	امثال	روم	رساله به رومیان
ای	ایوب	زک	زکریا
با	کتاب باروک		
۱ پا	کتاب اول پادشاهان	۱ سم	کتاب اول سمونیل
۲ پا	کتاب دوم پادشاهان	۲ سم	کتاب دوم سمونیل
۱ پط	رساله اول پطرس	سی	حکمت بن سیرا
۲ پط	رساله دوم پطرس	صف	صَفَیَا
بی	پیدایش	طو	طوییا
تث	تثنیه		
۱ تسا	رساله اول به تسالونیکیان	عا	عاموس
۲ تسا	رساله دوم به تسالونیکیان	عب	رساله به عبرانیان
۱ تو	کتاب اول تواریح	عز	کتاب عزرا
۲ تو	کتاب دوم تواریح	عو	عوبدیا
تیت	رساله به تیتوس		
۱ تیم	رساله اول به تیموتئوس	غز	غزل‌ها
۲ تیم	رساله دوم به تیموتئوس		
جا	جامعه	فی	رساله به فیلیپیان
		فیل	رساله به فیلمون
حب	حَبَقُوق	۱ کر	رساله اول به کُرنِثیان
حج	حَجَّی	۲ کر	رساله دوم به کُرنِثیان
حز	حزقیال	کو	رساله به کولوسیان
حک	حکمت سلیمان		
خرو	خروج	گا	رساله به گالاتیان

علامتهای اختصاری و سایر نشانه‌ها

لاو	لاویان	نخ	کتاب نَحْمِیا
لو	انجیل لوقا	هو	هوشع
مت	انجیل متی	یع	رساله یعقوب
مر	انجیل مرقس	یو	انجیل یوحنا
مرا	مرائی	۱ یو	رساله اول یوحنا
مز	مزامیر	۲ یو	رساله دوم یوحنا
۱ مک	کتاب اول مکابیان	۳ یو	رساله سوم یوحنا
۲ مک	کتاب دوم مکابیان	یوء	یوئیل
مکا	مکاشفه	یوش	یوشع
مل	ملاکی	یون	یونس
می	میکاه	یه	یهودیت
نا	ناحوم	یهو	رساله یهودا

بدین سان، ارجاع اش: ۱۴/۷، خواننده را به کتاب اِشْغِیا، فصل ۷، آیه ۱۴ احاله می‌دهد؛ ارجاع اش: ۱۴/۷، ۱۶، به آیات ۱۴ و ۱۶؛ و ارجاع اش: ۲۱-۱۴/۷، به تمام قطعه‌ای که میان آیات ۱۴ و ۲۱ قرار دارد.

سایر علامتهای اختصاری

آر.	ترجمه آرامی	وا.	نسخه واتیکان
آک.	ترجمه یونانی به تصحیح آکویلا	وو.	وولگات
اسک.	نسخه اسکندرائی	هف.	ترجمه یونانی هفتادی
تثو.	ترجمه یونانی به تصحیح تثودوتیون	یونا.	ترجمه یونانی
تر.	ترجمه‌ها	۱ قم اش.	یکی از نسخه‌های خطی کتاب اِشْغِیا که در قرآن کشف شده است.
ترگ.	ترگوم	۱ قم حب.	شرح کتاب حَبَقُوق که در قرآن کشف شده است.
ترلا.	ترجمه کهن لاتینی	۱ قم نا.	شرح کتاب ناحوم که در قرآن کشف شده است.
سام.	ترجمه سامری	افز.	افزودگی
سر.	ترجمه سریانی	نپ.	نسخه بدل
سر هگز.	ترجمه سریانی هگزاپلس	افت.	افتادگی
سو.	ترجمه یونانی به تصحیح سوماخوس	ب	آیه یا آیات بعدی
سین.	نسخه سینایی	تت.	ترجمه تحت‌اللفظی
عبر.	متن عبری	تص.	تصحیح
عج.	عهد جدید	حد.	حدس
عع.	عهد عتیق	نس.	نسخه خطی، نسخه‌های خطی
غر.	متن غربی	م	آیه یا آیات موازی
لا.	ترجمه لاتینی		
لوک.	ترجمه یونانی به تصحیح لوکیانوس		
مس.	متن مسوره‌ای		

درآمدی بر کتاب مقدس

کتاب مقدس چه کتابی است؟ نگاهی به فهرست مطالب آن کافی است تا دریابیم که یک «کتابخانه» یا مجموعه‌ای از کتابهای بسیار متنوع است. اگر به مقدمه‌های این کتابها رجوع کنیم، این نخستین دریافت تأیید می‌شود: این کتابها که حدوداً در طول ده سده تألیف شده‌اند، منشأهای مختلفی دارند؛ شماری به عبری نگاشته شده‌اند (با پاره‌ای قطعه‌های آرامی) و شماری دیگر به یونانی؛ این کتابها به گونه‌های ادبی متنوعی همچون روایت، مجموعه قوانین، موعظه، دعا، شعر، نامه و قصه تعلق دارند.

نام این مجموعه که «کتابها» (به یونانی: *ta biblia*) بود، مبدل به نام مفرد «کتاب» (به یونانی *hè biblia*) شد. بنابر این آن را همچون یک کتاب و حتی همانند کتابی عالی به شمار آورده‌اند. چرا؟

منشأ کتاب مقدس از کجا است؟

مؤلفان و مصنفانِ کتبِ کتاب مقدس اعتقادی مشترک دارند: هویت و سرگذشت ایشان به عنوان فرد و عضوی از یک قوم، تنها نسبت به خدا می‌تواند درک شود. آنان بر تجلیات و دعوت‌های خداگواهی می‌دهند و واکنشهای آدمیان را در برابر حضور خدا در زندگیشان بازگو می‌کنند (برسشها، شکوه‌ها، ستایشها، شکرها).

بخش نخست کتاب مقدس مسیحی، یعنی عهد عتیق، تنها در پیوند با تاریخ قوم اسرائیل می‌تواند درک شود. این تاریخ تحت تأثیر رویدادهایی قرار گرفت که از سده نهم ق م از اسرائیل قومی مجزا ساختند (بنگرید به درآمدی بر عهد عتیق). آنگاه اسرائیل

اعتراف به وجود خدایی یگانه کرد که ناپیدا و متعالی است: *یهوه*. در بسیاری از متنهای کتاب مقدس، رابطه‌ای که اسرائیل را با خدای خود پیوند می‌داد، با لفظی حقوقی بیان می‌شود: عهد. آنگاه اسرائیل بدان خوانده شد که تمامی وجود خود را تابع این عهد و شریعت منتج از آن گرداند. سراسر بخش عبرانی کتاب مقدس تحت تأثیر این الهیات عهد قرار دارد.

قوم یهود که پراکندگی آنان با ویرانی مرکز دینی‌شان، یعنی اورشلیم، در سالهای ۷۰ و ۱۳۵ میلادی شتاب گرفت، در جماعت یهودی تداوم یافتند که تاریخ پُر فراز و نشیب و غالباً اسفبارشان اکثر اوقات در سرزمین غربت جریان پیدا می‌کرد. بنیان تمامی گرایشهای مختلفی که به آنان جان می‌بخشید، کتاب مقدس و به ویژه شریعت بود که چون منشأ الهی داشت، ارج نهاده می‌شد. یهودیان شریعت را می‌خوانند و بر اساس آن اعمال خویش را در چارچوب سنتهایی پایه‌ریزی می‌کنند که در زندگی اسرائیل قدیم ریشه داشتند و پس از اضمحلال ملت در سده دوم میلادی به نگارش درآمدند و در ادبیات ربّنی جای گرفتند.

در نیمه دوم سده اول میلادی، نخستین جماعت‌های مسیحی پدید آمدند و به تدریج از یهودیت جدا شدند. از نظر مسیحیان، تاریخ قوم خدا و خبرهایی که پیامبران داده بودند، با آمدن عیسی ناصری تحقق پذیرفته بود؛ خدا به میانجی او انسانهای از هر نژاد را گرد آورد تا قومی را شکل دهد که پیمانی تازه و عهدی جدید بر ایشان حاکم است. پیمان حاکم بر اسرائیل به یقین مرحله‌ای ضروری بود که با این همه، طبق وحی مندرج در ار: ۳۱/۳۱-۳۴، باید پیمان تازه‌ای جایگزین آن می‌شد. بنابراین مسیحیان سنتهای اسرائیل را پیمان قدیم خواندند و بعدها بر مجموعه کتب کتاب مقدس که از اسرائیل گرفتند، نام عهد عتیق نهادند (با الهام از متنی از پولس رسول، بنگرید به ۲ کر: ۱۴/۳)، حال آن که کتابهایی که از شخص عیسی و پیام او سخن می‌گفتند، عهد جدید را شکل دادند.

شاگردان عیسی و جانشینان بلافاصله آنان که عهد جدید را نگاشتند، در عیسی کسی را می‌دیدند که امید اسرائیل را محقق می‌ساخت و انتظار همگانی را آن گونه که در بطن

این قوم بیان شده بود، برآورده می‌کرد. طبیعتاً آنان از زبان کتب مقدس اسرائیل استفاده می‌کردند، با تمامی وزن تاریخ و تجربه دینی آن که در طول سده‌ها انباشته شده بود. به دنبال ایشان، مسیحیت کلام خدا را در عهد عتیق بازشناخت. بدین سان کتب مقدس یهودیان، نخستین کتاب مقدس مسیحیان بودند و مسیحیان تنها در حدود سده سوم میلادی آنها را با عهد جدید کامل ساختند. اما از نظر آنان، عهد عتیق معنی تازه‌ای به خود می‌گرفت و همانند کتاب تازه‌ای می‌شد.

بدین سان یهودیان و مسیحیان به کتاب مقدس استناد می‌کنند، اما با دید یکسانی آن را نمی‌خوانند. با این حال، کتاب مقدس از مردان و زنان تمامی ممالک و تمامی زمانها با هرگونه اعتقاداتی که دارند، دعوت می‌کند تا به مطالعه در باب کتاب مقدس بپردازند و در خصوص معنی و مفهوم آن در گذشته و حال از خود پرسش کنند.

خواندن کتاب مقدس

کتب کتاب مقدس اثر مؤلفان و مصنفانی هستند که بر آند تا در میان قوم خود، بر عطایا و تجلیات خدا گواهی دهند. بسیاری از آنان، به ویژه در عهد عتیق، در گمنامی باقی ماندند. بخش عمده‌ای از آثار ایشان ملهم از سنتها و رسوم جماعتی بود که از میان آنها برخاستند. اکثر نوشته‌ها، پیش از آن که صورت قطعی خود را بیابند، چندین بار بازنگری شدند و نشانه‌های واکنشهایی را که نزد خوانندگان برانگیختند، به شکل تنقیحات و تعلیقات و حتی بازنویسهای کمابیش مهم، در خود دارند. جدیدترین کتابها حتی گاه تفسیر مجدد و روزآمدسازی کتابهای قدیمی تر هستند (کتابهای تواریخ نسبت به کتابهای سموئیل و پادشاهان چنین هستند).

کتاب مقدس عمیقاً تحت تأثیر تاریخ و فرهنگ اسرائیل قرار دارد. این قوم، همانند جمله اقوام دیگر، در درک هستی و دنیایی که آنان را احاطه کرده بود و وضع بشری، شیوه خاص خود را داشتند. تصور خویش را از دنیا نه در فلسفه‌ای نظام‌مند، بلکه در روایتها و رسوم و نهادها و در واکنشهای خودانگیزه افراد و تمامی قوم، از خلال مشخصه‌های اصیل زبان خود، بیان می‌کنند.

با این حال، تمدن اسرائیل در کلیت خود نقاط مشترک بسیاری با فرهنگهای سایر اقوام مشرق زمین قدیم دارد. بسیاری از متنهای کتاب مقدس سنتها و اندیشههای رایج در بین النهرین یا مصر را تکرار می کنند، مثلاً در باب آنچه به آفرینش یا طوفان مربوط می شود و نیز در مورد متنهای حکمت و قوانین. با این همه، مراد تکرار صرف نیست، بلکه تفسیر تازه ای از این سنتها و متنها در پرتو تجربه تاریخی و دینی خاص اسرائیل و یهودیت مطرح است. برای دریافتن تمامی غنای این متنهای کتاب مقدس، باید بدین سان زمینه های تاریخی و تأثیرات تمدنهای دیگر را در نظر آورد.

این نکته بیان می کند که چرا برای انسان امروز وارد شدن در کتاب مقدس بدون آگاهیهای مقدماتی دشوار است. فاصله زیادی میان این کتاب و او می تواند وجود داشته باشد: بُعد زمانی و تفاوت فرهنگی و به صورت عمیق تر، فاصله ای که یک متن مکتوب همواره میان پیام اصلی و خواننده ایجاد می کند.

از تفسیر، یعنی شرح متن، برای کاستن از فاصله یاری می جویم. هر دوره روشهای خود را داشته است. از سه یا چهار سده قبل، غرب شاهد توسعه تفسیر تاریخی بوده است که ابزارهای متعلق به علوم انسانی و باستان شناسی را به خدمت می گیرد. هدف آن درک بهتر متن کتاب مقدس است و این کار را با کوشش برای دریافتن دقیق معنی مفردات و قرار دادن متن در محیط مبدأ آن و ترسیم تاریخ تکوین آن و روشن ساختن مقاصدی که حامل آنها است، انجام می دهد. اینها نتیجه و فرضیه های کار گسترده ای است که در مقدمه ها و پانوشتهای این ترجمه خلاصه شده است.

کتاب مقدس، کلام خدا

خواننده پی می برد که کتاب مقدس تنها یک گنجینه ادبی باستانی یا یک مخزن اسناد در باب تاریخ اندیشه های اخلاقی و دینی یک قوم را تشکیل نمی دهد. کتاب مقدس صرفاً کتابی نیست که در آن با خدا سخن گفته می شود؛ این اثر خود را به عنوان کتابی اساسی برای حیات بشری معرفی می کند و بسیاری از متنهای کتاب مقدس بر این نکته گواهی می دهند.

هیچ خواننده‌ای نمی‌تواند این کارکرد متن کتاب مقدس و این ندای دائمی و این عزم منتقل کردن پیام حباتی و تعالی بخشیدن خواننده را نادیده انگارد. البته خواننده آزاد است که بدان ترتیب اثر بدهد یا ندهد و می‌تواند تنها به عنوان دوستدار ادبیات یا کسی که نسبت به تاریخ قدیم کنجکاو است، طعم کتاب مقدس را بچشد. آنگاه که با آن مؤلفانی که بر ایمان خویش گواهی می‌دهند و او را به تأمل می‌خوانند، وارد گفت‌وگو می‌شود، پرسش بنیادین معنی زندگیش برای او مطرح خواهد شد. زیرا اقرارهای به ایمان در کتاب مقدس، اگر ریشه عمیق در تاریخی ویژه و بس دراز دارند، از هر تاریخی فراتر می‌روند. مؤلفان و مصنفان کتاب مقدس صرفاً می‌خواهند حاملان کلامی باشند که در هر زمان و هر مکان به هر انسانی خطاب می‌شود. از خلال سده‌ها، جماعت‌های مسیحی با هر زبان و فرهنگی، طعام روحی خود را در این کتاب یافته‌اند و می‌یابند، کتابی که پیام آن را مورد تأمل قرار می‌دهند و روزآمد می‌سازند. بی علت نیست که طی آیینها و خدمتها، متنهای عهد عتیق را همزمان با متنهای انجیلها و رساله‌های عهد جدید می‌خوانند یا می‌سرایند؛ از نظر مسیحیان، یگانگی این متنها نهفته در این اعتقاد است که هر دو بخش کتاب مقدس بر خدای واحدی گواهی می‌دهند که قوم اسرائیل را انتخاب کرد، اما نجات خود را به تمامی بشریت اعطا می‌کند. ایمانی که مبتنی بر این گواهی کتاب مقدس باشد، پیوسته از آن حیات و نیرو می‌گیرد. خواننده (حتی اگر ایماندار نباشد) می‌داند که این ایمان امروزه وجود دارد و برای آدمی نوعی نحوه ایجاد ارتباط با سایر انسانها و عمل کردن در میان ایشان را تشکیل می‌دهد، طرز خاصی از وجود داشتن است که خمیره تاریخ بشری است. بدین سان کتاب مقدس همواره خواننده را به ایمان زیسته احاله می‌دهد، همچنان که ایمان زیسته همواره او را به کتاب مقدس احاله می‌دهد و ریشه‌های خود را در آن می‌دواند.